

АНОТАЦІЯ

У нашій роботі ми дослідили особливості вживання лінгвостилістичних засобів у телерепортажах на природничу тематику та прийоми їх перекладу. В багатьох країнах світу репортажі на природничу тематику набули надзвичайної популярності. Зросла й потреба у необхідності більш детального вивчення і точного перекладу телерепортажів з природничої тематики.

Актуальність нашого дослідження полягає в інтересі до жанру телевізійної журналістики, який є підстилем публіцистичного стилю.

Об'єктом дослідження є лексичні та стилістичні засоби мови телерепортажів про природу.

Предмет дослідження: класифікація лексичних та стилістичних засобів, та визначення прийомів перекладу цих засобів у телерепортажах про природу.

Мета роботи: визначити вплив лексико-стилістичних засобів науково-популярного репортажу на розуміння світу живої природи і проаналізувати прийоми їх перекладу.

Мета дослідження передбачає вирішення таких завдань:

- охарактеризувати основні ознаки та мовні особливості публіцистичного стилю та його науково-популярного піджанру;
- визначити поняття телерепортажу та вказати його структурні та семантичні риси;
- виявити основні лексичні та стилістичні прийоми перекладу науково-популярних текстів;
- встановити стилістичні засоби у телерепортажах та їх прагматичні функції;
- виявити своєрідність прийомів перекладу телерепортажу;
- визначити види термінів, що використовуються у телерепортажах про природу та охарактеризувати прийоми їх перекладу;
- встановити характерні риси перекладу лексико-стилістичних засобів теле-репортажів;

– встановити особливості перекладу засобів експресії в телерепортажах.

Матеріалом дослідження слугували англомовні інтернет канали з репортажами на природничу тему *Wild Earth* і *National Geographic* (20 репортажів загальною тривалістю 245 хвилин).

Методи дослідження визначаються метою та завданнями роботи. Вирішення поставлених завдань здійснюється через контекстуальний аналіз біологічних термінів, стилістичний аналіз мовних засобів телерепортажу з метою встановлення їх функції та прагматичного ефекту, метод зіставного аналізу оригіналу та перекладу, а також метод кількісного аналізу для характеристики перекладацьких стратегій.

Наукова новизна роботи полягає в систематизації лексичних та стилістичних засобів для створення експресії в телерепортажах. Вперше детально досліджений стилістичний аспект телерепортажів та їх переклад.

Теоретичне значення магістерської роботи полягає у запропонованому підході до відтворення перекладу лінгвістичних засобів та експресивних особливостей телерепортажу на природничу тематику.

Практична цінність дослідження визначається можливістю використання його результатів у викладанні курсу теорії та практики перекладу; у спецкурсах з перекладу наукових текстів.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення магістерської роботи були викладені у доповіді на XIV Всеукраїнській науково-практичній інтернет конференції «Foreign Languages in Use: Academic and Professional Aspects» 6 квітня, 2022 року, у м. Хмельницький.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст дослідження викладено на 78 с. Повний обсяг дослідження – 90 с.

У нашому дослідженні було розглянуто лінгвостилістичні особливості телерепортажу, як тексту публіцистичного стилю. В процесі дослідження ми визначили особливості публіцистичного стилю мовлення, головною з яких є наяв-

ність у ньому рис всіх функціональних стилів літературної мови. Основними функціями публіцистичного стилю мовлення є функції впливу та інформаційна.

Далі, ми з'ясували, що внаслідок вищевказаних особливостей, для жанру науково-популярного телерепортажу характерне використання як емоційно-оцінної так, і спеціалізованої лексики. Для впливу на глядача використовується широка гама стилістичних засобів – метафор, уособлень, епітетів, порівнянь. Спеціалізована лексика, представлена науковими термінами, в свою чергу виконує інформативний вплив на глядача.

В ході нашої роботи ми виявили специфіку термінів, що вживаються в телерепортажах, а також особливості їх перекладу на українську мову.

У результаті аналізу було також встановлено, що, наряду з великою кількістю термінів, у науково-популярних текстах активно використовуються засоби образності. При перекладі стилістичних засобів важливо відтворити не сам засіб, а ефект, який він має на глядача в тексті телерепортажу.

Також у нашому дослідженні були розглянуті і класифіковані засоби мовленнєвої експресії телерепортажів, а також їх переклад. Перекладач повинен враховувати, що мовні засоби, за допомогою яких відтворюється експресивна лексика тексту оригіналу, при перекладі не можна просто замінювати однотипними мовними засобами мови перекладу, тому що при цьому не вийде адекватно відтворити прагматичний потенціал тексту оригіналу. Важлива не тільки адекватна передача лексичного значення використовуваних мовних засобів, але також передача їх синтаксичного значення і стилістичного забарвлення оригіналу.

SUMMARY

This study deals with the specificity of the use of linguistic and stylistic devices in TV coverages on natural topics and their translation methods. In many countries of the world, reports on nature have become extremely popular. The need for a more detailed study and accurate translation of TV coverages on natural topics has also increased.

The significant topicality of our study lies in the interest in the genre of television journalism, which is a sub-style of publicistic style.

The object of the study is the lexical and stylistic devices of the language of television coverages about nature.

The subject of the study is classification of lexical and stylistic devices, and determination of the methods of translation of these devices in TV coverages about nature.

The aim of the investigation is to specify the influence of lexical and stylistic devices of popular science coverages on the understanding of the world of living nature and to analyze the methods of their translation.

The purpose of the investigation includes solving the following **tasks**:

- to characterize the main features and linguistic features of the publicistic style and its popular science subgenre;
- to define the concept of TV coverage and indicate its structural and semantic features;
- to identify the main lexical and stylistic methods of translation of popular science texts;
- to describe stylistic devices in TV coverages and their pragmatic functions;
- to reveal the originality of the techniques of translating a TV report;
- to determine the types of terms used in television coverages about nature and to characterize their translation methods;

- to describe the specifications of the translation of lexical and stylistic devices of TV coverages;
- to define the specification of the translation of expression devices in television coverages.

The materials for the study were English-language Internet channels with coverages on the nature topic: «Wild Earth and National Geographic» (20 coverages with a total duration of 245 minutes).

Research methods are determined by the purpose and tasks of the work. The solution of the tasks is carried out through the contextual analysis of biological terms, the stylistic analysis of the linguistic devices of television coverages in order to establish their function and pragmatic effect, the method of comparative analysis of the original and the translation, as well as the method of quantitative analysis to characterize the translation strategies.

The scientific novelty of the study consists in the systematization of lexical and stylistic devices for creating expression in television coverages. For the first time, the stylistic aspect of TV coverages and their translation was studied in detail.

The theoretical significance of the master's thesis lies in the proposed approach to the reproduction of the translation of linguistic devices and expressive features of the television coverages on natural topics.

The practical value of the research is determined by the possibility of using its results in teaching the course of translation theory and practice; in special courses on translation of scientific texts.

Approbation of research results. Separate provisions of the master's thesis were presented in a report at the 14th All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference "Foreign Languages in Use: Academic and Professional Aspects" on April 6, 2022, in the city of Khmelnytskyi.

Structure of the paper. The work consists of an introduction, two chapters, conclusions and a list of used sources. The main content of the study is laid out in 78 pages. The full scope of the study is 90 p.

In our study, the linguistic and stylistic features of the TV coverage as a publicistic style text were considered. In the process of study, we determined the features of the publicistic style, the main of which is the presence in it of features of all functional styles of literary language. The main functions of the publicistic style are the functions of influence and information.

Further, we found out that as a result of the above-mentioned features, the genre of popular science TV coverage is characterized by the use of both emotional and evaluative vocabulary and specialized vocabulary. A wide range of stylistic tools are used to influence the viewer - metaphors, personifications, epithets, similes. Specialized vocabulary, represented by scientific terms, in turn has an informative effect on the viewer.

In the course of our work, we discovered the specifics of the terms used in TV coverages, as well as the specificity of their translation into Ukrainian.

As a result of the analysis, it was also established that, along with a large number of terms, figurative means are actively used in popular science texts. When translating stylistic devices, it is important to reproduce not the device itself, but the effect it has on the viewer in the text of the TV coverage.

Also, in our study, the devices of speech expression of TV coverages, as well as their translation, were considered and classified. The translator must take into account that the language instruments used to reproduce the expressive vocabulary of the original text cannot be simply replaced with the same type of language instruments of the target language during translation, because in this case it will not be possible to adequately reproduce the pragmatic potential of the original text. It is important not only to adequately convey the lexical meaning of the used linguistic devices, but also to convey their syntactic meaning and stylistic coloring of the original.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕПОРТАЖІВ СУЧАСНИХ МАС МЕДІА З ПРИРОДНИЧОЇ ТЕМАТИКИ	8
1.1. Характерні риси публіцистичного стиля мовлення.....	8
1.2. Телерепортаж, його структура і семантика.....	18
1.3. Науково-популярний підстиль у жанрі телевізійного репортажу.....	27
1.4. Лексичні та стилістичні прийоми перекладу публіцистичних текстів.....	37
Висновки до Розділу 1.....	45
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, ПРИЙОМИ, СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ТЕЛЕВІЗІЙНОГО РЕПОРТАЖУ З ПРИРОДНИЧОЇ ТЕМАТИКИ	47
2.1. Особливості вживання і перекладу наукових термінів.....	47
2.2. Переклад стилістичних засобів телевізійного репортажу.....	56
2.3. Засоби передачі експресивності у перекладі.....	66
Висновки до Розділу 2.....	76
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	78
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ВСТУП

Людина, як головна впливова сила на всі аспекти існування тварин і рослин, значним чином змінила умови існування останніх: багато видів живої природи опинились під загрозою знищення. Як наслідок, до питань екології і збереження видів значно зріс інтерес прогресивної частини людства. В багатьох країнах світу репортажі на екологічну і природничу тематику набули надзвичайної популярності. Зросла й потреба у необхідності більш детального вивчення і точного перекладу телерепортажів з природничої тематики. Репортажі на природничу тематику відрізняються певним набором особливостей, які можуть варіюватися в залежності від функцій і цілей тексту репортажу. Головні особливості такого виду текстів – це використання великої кількості спеціальної лексики, термінів, які обов'язково мають бути пояснені, великої кількості наукових фактів, а також використання великої кількості лінгвостилістичних засобів для активізації уваги аудиторії.

Стильовим особливостям мови засобів масової інформації, до якого належить і телевізійний репортаж, присвячені численні роботи вітчизняних та зарубіжних лінгвістів: М.Л. Штельмаха, В.В. Богатько, Б.О. Коваленко, Н.Ф. Непійводи, Г.Я. Солганика, D. Crystal, R.T. Ellmore, W.Safire, D.Bolinger і других.

Більшість дослідників вважають, що основною функцією публіцистичного стилю мовлення є інформаційна. Однак деякі дослідники підкреслюють, що головною функцією даного стилю є вплив на аудиторію. Це пов'язано з особливостями лексичної і граматичної стилістики, що використовується тут. У зв'язку з цим мова засобів масової інформації багата як різноманітними засобами виразності, так і має доволі насичену інформаційну складову. Взаємодія цих двох складових репортажу з точки зору лінгвістики висвітлена в працях Г.Я. Солганика, С. М. Гуревича, А.А. Тертичного. Що стосується проблеми побудови і взаємодії лінгвостилістичних складових телерепортажу, то тут ще дослідники мають вирішити ряд питань, на деякі з них ми намагаємося відповісти у нашій роботі.

Отже, **актуальність** нашого дослідження полягає в інтересі до жанру телевізійної журналістики, який є підстилем публіцистичного стилю.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єкт дослідження: лексичні та стилістичні засоби мови телерепортажів про природу.

Предмет дослідження: класифікація лексичних та стилістичних засобів, та визначення прийомів перекладу цих засобів у телерепортажах про природу.

Мета роботи: визначити вплив лексико-стилістичних засобів науково-популярного репортажу на розуміння світу живої природи і проаналізувати прийоми їх перекладу.

Мета дослідження передбачає вирішення таких **завдань**:

- охарактеризувати основні ознаки та мовні особливості публіцистичного стилю та його науково-популярного піджанру;
- визначити поняття телерепортажу та вказати його структурні та семантичні риси;
- виявити основні лексичні та стилістичні прийоми перекладу науково-популярних текстів;
- встановити стилістичні засоби у телерепортажах та їх прагматичні функції;
- виявити своєрідність прийомів перекладу телерепортажу;
- визначити види термінів, що використовуються у телерепортажах про природу та охарактеризувати прийоми їх перекладу;
- встановити характерні риси перекладу лексико-стилістичних засобів телерепортажів;
- встановити особливості перекладу засобів експресії в телерепортажах.

Матеріалом дослідження слугували англomовні інтернет канали з репортажами на природничу тему *Wild Earth* і *National Geographic* (20 репортажів загальною тривалістю 245 хвилин).

Методи дослідження визначаються метою та завданнями роботи. Вирішення поставлених завдань здійснюється через контекстуальний аналіз біологічних термінів, стилістичний аналіз мовних засобів телерепортажу з метою встановлення їх функції та прагматичного ефекту, метод зіставного аналізу оригіналу та перекладу, а також метод кількісного аналізу для характеристики перекладацьких стратегій.

Положення, що виносяться на захист:

1. Телерепортаж – різновид публіцистичного стилю, один з головних інформаційних телевізійних жанрів який відображає подію у русі та розвитку, у реальному часі та просторі, це своєрідний метод показу того, що відбувається. Головні функції телерепортажу це функція інформування та функція впливу. Тобто у мові репортажу значним чином є присутнім емоційний компонент (стилістична та емоційна лексика), який співпадає з стилістичною спрямованістю доповіді. З іншого боку, необхідність точного відтворення фактів має у репортажах також важливе значення. Тобто, ми бачимо взаємодію цих двох, на перший погляд не сумісних аспектів, які і створюють неповторний стиль репортажу

2. Телерепортажі про світ природи відносяться до науково-популярного піджанру публіцистики; характерними рисами такого виду репортажів є доступність викладу, цікавість поданої інформації і вплив на глядача, – що досягається за рахунок вживання в репортажі наукової лексики, стилістичних засобів та засобів експресивності.

3. У телерепортажах про природу головним чином переважають загальнонаукові терміни. Спеціальні терміни, як правило, супроводжуються поясненням. При перекладі загальнонаукових термінів найчастіше всього ми використовуємо метод лексичного еквіваленту, при перекладі спеціалізованих термінів – транскрипцію або транслітерацію.

4. Найбільш поширеними тропами в телерепортажах про природу є антропоморфні метафори, – на наш погляд їх часте вживання обумовлено функцією впливу телерепортажу. При перекладі антропоморфних метафор ми частіше всього вдаємося до лексичного еквіваленту, дослівного перекладу або функціонального аналогу. Окрім метафор, у телерепортажах про природу найбільш часто зустрічаються епітети та порівняння.

5. Експресію в телерепортажах про світ природи посилюють такі засоби як лексичний повтор, звертання безпосередньо до глядача, власне експресивно-зabarвлена лексика, вигуки та фразеологізми. При перекладі мовних засобів експресії надзвичайно важливо відтворити прагматичний потенціал вихідного тексту, тобто віддавати перевагу реалізації функції того чи іншого засобу у телерепортажі.

Наукова новизна роботи полягає в систематизації лексичних та стилістичних засобів для створення експресії в телерепортажах. Вперше детально досліджений стилістичний аспект телерепортажів та їх переклад.

Теоретичне значення магістерської роботи полягає у запропонованому підході до відтворення перекладу лінгвістичних засобів та експресивних особливостей телерепортажу на природничу тематику.

Практична цінність дослідження визначається можливістю використання його результатів у викладанні курсу теорії та практики перекладу; у спецкурсах з перекладу наукових текстів.

Апробація роботи. Тези роботи обговорювались на XIV Всеукраїнській науково-практичній інтернет конференції «Foreign Languages in Use: Academic and Professional Aspects» 6 квітня, 2022 року, у м. Хмельницький та опубліковано статтю «Linguistic and stylistic devices of describing the world of nature in view of the ocean pollution problem, translation aspect» // Foreign Languages in Use: Academic and Professional Aspects: збірник тез XIV Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції, Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 32-34.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст дослідження викладено на 78 с. Повний обсяг дослідження – 90 с.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та конкретні завдання дослідження, його наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність, визначено матеріал, джерела дослідження, його методи.

У першому розділі висвітлено теоретико-методологічну базу роботи та встановлені особливості телерепортажу в аспекті основних функцій публіцистичного стилю мовлення.

У другому розділі досліджуються загальнонаукові та спеціальні терміни телерепортажів про природу, визначаються прийоми їх перекладу; аналізується вживання засобів образності та експресії в даних телерепортажах та основні прийоми перекладу цих засобів.

У загальних висновках підведено підсумки дослідження роботи.

Перелік використаних джерел нараховує 69 праць зарубіжних та вітчизняних вчених, 10 джерел довідкової літератури та 21 джерело ілюстративного матеріалу.

РОЗДІЛ 1. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕПОРТАЖІВ СУЧАСНИХ МАС МЕДІА З ПРИРОДНИЧОЇ ТЕМАТИКИ

1.1. Характерні риси публіцистичного стилю мовлення

Ідея про те, що мова є неоднорідним утворенням, що складається з декількох функціонально-стилістичних реєстрів, що відрізняються один від одного за понятійним та мовними параметрами, висловлювалася задовго до оформлення функціональної стилістики як особливої філологічної дисципліни. Однак справді наукове підтвердження ця думка отримала у вітчизняному мовознавстві у 50-ті – 60-ті роки минулого століття, коли увагу вчених більшою мірою стали привертати функціонально-стилістичні дослідження. Саме на цьому історичному проміжку здійснюється перехід від фрагментарного вивчення окремих сторін мови, пов'язаних з проявом її функціонально-стилістичних властивостей, але не осмислюваних на науково-теоретичному рівні, до системного опису мовного матеріалу [39, с. 5].

У 50-ті – 60-ті роки минулого століття відбулися важливі наукові дискусії, які дозволили визначити статус функціональної стилістики як «лінгвістичної науки, що вивчає закономірності функціонування мови у різних видах мовлення, що відповідають тим чи іншим сферам людської діяльності та спілкування, а також мовленнєву системність функціональних стилів, що складаються при цьому, норми відбору та поєднання в них мовних засобів» [59, с. 8].

Визначення стилю, мабуть, також залежить від трактування сутності мови. І хоча основні її ознаки – соціальна сутність, комунікативна функція, відображальна та пізнавальна здатність, системний характер, – визнаються всіма лінгвістами [47, с. 74], існуючі визначення мови далеко неоднозначні, що певною мірою позначається на відмінностях у визначенні стилю.

Об'єктивні складнощі, пов'язані з універсальним описом всього видового багатства публіцистичного стилю сприяли тому, що абсолютну більшість до-

сліджень у цьому напрямі присвячено окремим його різновидам, головним з яких є газетно-журнальна публіцистика, яка часто прирівнюється до всього реєстру публіцистичного стилю. Сильовим особливостям мови засобів масової інформації присвячені численні роботи вітчизняних та зарубіжних лінгвістів: М.Л. Штельмаха, В.В. Богатько, Б.О. Коваленко, Н.Ф. Непийводи, Г.Я. Солганика, D. Crystal, R.T. Ellmore, W.Safire, D.Bolinger і других.

Період з 90-х років минулого століття і до цього часу характеризується у вітчизняній та закордонній лінгвістиці сплеском наукового інтересу до інших, крім газетного тексту, форм публіцистики [38, с. 114]. Цьому значною мірою сприяли соціально-економічні зміни як у нашій країні, так і в усьому світі. Умови життя держави та суспільства нового часу спонукали багатьох дослідників звернути пильну увагу на такі області публіцистики як есеїстика та ораторика [40, с. 195].

Мова телерадіожурналістики також не залишилася без уваги з боку дослідників. Широко відомі роботи з історії вітчизняної та світової телерадіожурналістики В.Б. Дубровіна, Ю.А. Летунова, П.С. Гуревича, В.Н. Ружнікова, Є.Г. Багірова, що висвітлюють основні етапи становлення та розвитку цього пласта публіцистичної мови. Жанрами телерадіожурналістики та виразним засобам телерадіомовлення присвячені роботи В.В.Смирнова, М.Д. Каган, В.В. Ученова, В.М. Ярошенко та ін.

Різноманіття досліджень у галузі публіцистики дозволило певною мірою визначити основні мовні характеристики та понятійну сутність окремих рядів публіцистичного стилю, але так і не сформувало єдиного узагальнено-уніфікованого уявлення про цей функціональний реєстр. Очевидно, для подібного роду лінгвістичних узагальнень, досліднику необхідно піднятися на інший рівень лінгвістичної абстракції, «відмовитися» від звичних типологічних характеристик того чи іншого напрямку в публіцистиці, того чи іншого жанру та спробувати поглянути на цей реєстр мови з позицій функціональної стилісти-

ки, яка визначає стиль, як єдине багатовимірне та неоднорідне утворення в мові [44, с. 115].

Складнощі починаються з визначення меж стилю публіцистики, який традиційно асоціюється у свідомості більшості людей з мовою засобів масової інформації, хоча на сучасному етапі розвитку мови, крім газетної публіцистики, він представлений ще й текстами, що належать до жанрів красномовства [40, с. 200], насамперед політичного та духовно-морального, есеїстикою, мемуарною та біографічною літературою, радіокоментарями тощо.

Загальновідомо, що публіцистичний стиль – це особливий функціональний різновид літературної мови, який знаходить своє відображення у мові засобів масової інформації: у газетах та журналах, на радіо і телебаченні, в Інтернеті, а також, певною мірою, і на публічних виступах. Публіцистичний стиль є областю, де перетинаються характерні особливості кількох функціональних стилів літературної мови. У ньому можна знайти як характерні риси безпосередньо публіцистичного стилю, так і стилів художнього, наукового чи офіційно-ділового і навіть розмовного [44, с. 15].

Слід зазначити, що на думку ряду вчених, визначення публіцистичного стилю як сукупності офіційно-ділового, розмовного та наукового стилів, – не відображає повною мірою мовну практику засобів масової комунікації. Основною функцією цього стилю вважається інформаційна. Однак більшість дослідників підкреслюють що головною функцією його є вплив на аудиторію [67, с. 209]. Це пов'язано з особливостями лексичної і граматичної стилістики, що використовується у даному стилі. Мова публіцистики характеризується великою кількістю емоційно-оцінних слів, військових термінів, кліше. Також, для того щоб вплив на аудиторію був успішним, є необхідність у виразності мови. У зв'язку з цим мова засобів масової інформації багата різноманітними засобами виразності [57, с. 24]. Наприклад, улюбленим методом журналістів є використання питальних форм та експресивної лексики. Деякі вчені ставлять в один ряд усі функції публіцистичного стилю, не виділяючи серед них головну [29, с.

42]. На їхню думку, стиль мови засобів масової інформації передбачає такі функції – інформаційну, просвітницьку, виховну, організаторську, аналітичну, розважальну та впливову [1, с. 77]. Необхідно зазначити, що використання стилістичних прийомів та засобів виразності, а також стиль подачі інформації, помітно відрізняються залежно від типу засобу масової інформації, його політики, аудиторії та використовуваного майданчика.

Наприклад, якщо це портал новин, то всі матеріали подаються в основному у формі нотаток, особлива увага приділяється заголовку, і доволі часто використовується велика кількість інфографіки, яка забирає у читача менше часу і буде доступною для сприйняття. Водночас, якщо це інтернет-журнал, то він може дозволити собі дати докладну статистику, розглянути інфопривід із різних сторін, опитати експертів, взяти інтерв'ю, провести різні аналогії та зробити з матеріалу лонгрід [68, с. 210].

Або візьмемо таке поняття як «журналістський текст». На даному етапі розвитку журналістики значення терміну відходить на другий план, у зв'язку з процесом медіаконвергенції та повсюдним використанням інтернету. Основні характеристики журналістського тексту, звичайно, залишилися незмінними. Наприклад: актуальність, грамотність та послідовність викладу думки [57, с. 22]. В той же час виникають нові форми та прийоми, що використовуються сучасними засобами масової інформації, а межі жанрової своєрідності публіцистики зараз досить розмиті [63, с. 23].

У мові української літератури сьогодення публіцистичний стиль має своє особливе місце, – завдяки стилетворчим ознакам, притаманним тільки йому. Інформуючи про актуальні проблеми суспільного життя, публіцистика вирізняється широким спектром мовних засобів, яскравою виразністю та оцінним характером. Л.О.Левченко відмічає, що «...серед найбільш функціональних стилів публіцистичний стиль виділяється тим, що добір і використання мовних засобів характеризується в ньому поєднанням обох вимог – прагненням до посилення як логічного, так і емоційного боку висловлення...»[33, с. 103].

Отже, ми з'ясували, що в наш час, різноманітний матеріал, що підпадає під поняття публіцистики, характеризується очевидною багатостильністю. Разом з тим, саме уявлення про функціональний стиль вимагає від дослідника певного узагальнення, деякого впорядкування всього текстового різноманіття, яке дозволило б підвести всі різновиди публіцистичного стилю під єдиний «знаменник», що дозволяє чітко відмежувати цей стилістичний реєстр від інших функціональних стилів мови, і водночас виявити в текстах публіцистики ідентичні ознаки, що свідчать про його єдність.

Аналіз текстів публіцистики показує, що всі вони описують реальні або розуміються авторами цих текстів, як цілком реальні події, що дозволяє зробити висновок про те, що відмінною ознакою всього стилю публіцистики буде те, що в рамках нашого дослідження ми можемо назвати «істинність». Це поняття відповідає певному абстрактному узагальненню, що дозволяє відмежувати стиль публіцистики від художнього стилю белетристики, який, може також актуалізувати той самий набір мовних функцій, а саме інформування і вплив. У текстах художньої белетристики автор описує, як правило, вигадані або факти, що домислюються [50, с. 57]. Безумовно, це стосується не всіх текстів даного стилю, оскільки набір текстів художньої публіцистики також неоднорідний і, цілком очевидно, включає тексти прикордонного типу: з явним домінуванням тієї чи іншої мовної функції, але для його абсолютної більшості цей висновок є правомірним.

З даною ознакою пов'язана ще одна ознака публіцистичного стилю – його «достатність», під якою нами розуміється особливість даного функціонального реєстру представляти факт, що викладається у всій повноті можливої в рамках даного тексту. Ця ознака також дозволяє диференціювати публіцистику та стиль художньої белетристики. В останньому, як відомо, факти, що описуються, часто свідомо мало представляються автором тексту, з метою породження у читача різноманітних асоціацій [42, с. 122].

На рівні лінгвістичного оформлення тексту достатність публіцистичного стилю безпосередньо пов'язана з іншим його понятійним параметром – «аргументованістю», який також відмежовує публіцистику від подібних до реалізації мовних функцій стилів, – повсякденно-мовленнєвого стилю та стилю художньої белетристики, для яких дана типологічна ознака характерна меншою мірою. У публіцистиці, як в жодному іншому стилі, сильна її доказова сторона. Тут будь-яке твердження, що висловлюється автором, отримує серйозне переконливе мотивоване підтвердження [49, с. 23].

Зрозуміло, що ступінь вираженості цих ознак в окремо взятому тексті публіцистики, не є чимось інваріантним. Стан системи даного стилю ми можемо визначити як динамічний, тобто такий, що адаптує певним чином загальні для всього стилю універсалії до кожного конкретного тексту.

Досить наочно це простежується у випадку з тими понятійними характеристиками публіцистичного стилю, які ми розглянули на початку розділу і ознаки яких багато дослідників виділяють як провідні для цього стилю [31; 44; 49; 52]. Це параметри «стандартизованості» та «експресивності». Під стандартизованістю, у широкому значенні слова, нами розуміється всяке відтворення однотипних мовних одиниць, яке можна розглядати як постійну прагматичну характеристику публіцистичного стилю, що забезпечується найрізноманітнішими лінгвістичними та екстралінгвістичними засобами. При цьому участь мовних засобів у стандартизації слід розуміти не лише як участь у створенні типових, стандартних образів, а в найширшому сенсі як стандартизацію сприйняття інформації, стандартизацію оцінок та висновків, стандартизацію розшифровки (декодування) інформації, стандартизацію мислення [58, с. 82].

Більшість дослідників публіцистичного стилю зазначають, що йому характерний прямий, тобто неінвертований порядок слів. Як зазначає Г.Я. Солганик: «При цьому на початку речення зазвичай стоїть підмет і присудок, за яким йде обставина місця і потім обставина часу» [61, с. 38]. Безумовно, однотипна по-

будова речень у такому випадку надає риси стандартизації всьому тексту в цілому.

Під експресивністю традиційно розуміється здатність мовної одиниці справляти на адресата мови певний прагматичний ефект [29, с. 46], для досягнення якого в публіцистичній промові використовуються найрізноманітніші мовні засоби. Експресивне значення будь-якої форми завжди є контекстуальним для неї. В.А. Чабаненко зауважує: «Є підстава думати, що виразність обов'язково пов'язана з будь-якою незвичайністю чи новизною форми, з її певним «вдалим» відхиленням від норми» [55, с. 8]. Як зазначає Л.О. Алексеева: «все, що ми вважаємо експресивним, обов'язково пройшло або через вторинну номінацію, чи алогізм, чи звуко символізм, тобто через якусь мотивацію» [1, с. 35].

Що стосується експресивності публіцистичного тексту, ми будемо розмежовувати лексико-стилістичні та синтаксичні засоби створення експресивності.

Для створення більшої виразності публіцистичного твору і, як наслідок, для найбільшої реалізації мовної функції впливу автори як правило використовують такі прийоми:

- особливий підбір лексичних одиниць, багато з яких носять архаїчний, поетичний та книжковий характер:

They glide through the water with unmistakable grace, remnants of an ancient past, they dive and they rise from the ocean's murky depths to its sun-kissed shallows rousing fear and awe like no other creature in the sea [91].

- використання оцінних одиниць, що безпосередньо або опосередковано виражають емоційну чи інтелектуальну оцінку описуваного факту:

The gigantic whale shark however, pales in comparison to the largest fish that ever existed, the megalodon [91].

- власне різноманітні стилістичні засоби:

Now I'm tracking down innovators who are trying to turn the tide [97].

We're here in the trenches right in a desperate fight to change our water supply [97].

До засобів синтаксису, націлених на створення експресивності тексту публіцистичного стилю відносяться:

1. численні випадки повторів та синтаксичного паралелізму:

Якщо він нам збрехав, – він вам збрехав [56, с. 22].

2. використання речень у наказовому способі, які створюють враження звернення автора тексту безпосередньо до свого читача (або глядача):

Just look! This snake is the second most venomous snake in the world [94].

3. використання речень з інверсією, що зближує мову публіцистики з більш експресивною мовою побутового стилю:

What is required of us now is a new era of responsibility [71, с.209].

4. задіяність еліпсису – пропуску у висловлюванні деяких структурних елементів, які мають домислюватись за контекстом:

Правду кажучи: допікає людська заздрість, інколи – чиновницька байдужість, а то й – обивательська обмеженість [56, с. 83].

5. використання антитези, що формується відносинами протиставлення кількох понять:

Навіть найдорожча мирна конференція набагато ліпша, ніж найдешевша війна [45, с. 100].

Слід зазначити, що всі виявлені засоби експресивного синтаксису органічно накладаються на перелічені вище лексикостилістичні засоби створення експресивності, утворюючи потужний конгломерат найрізноманітніших мовних засобів створення спільної виразності тексту, що, зрештою, призводить до реалізації мовної функції впливу в публіцистичному стилі мовлення.

Крім того, стиль публіцистики має систему власних фразеологічних засобів, що виникли, розвинулися та функціонують переважно у мові друку, наприклад, метонімічне позначення президентської влади у США – *White House*. Тут ми знаходимо багато таких слів та словосполучень, які виступають як публіци-

стично забарвлені лише у переносному значенні. Наприклад, слова: кроки, сигнал, куховарство, школа, пакет – у прямому значенні (тихі кроки, сигнал тривоги, домашня кухня, знання школи, пакет молока) не мають публіцистичного забарвлення. У переносному ж (практичні кроки, сигнал з підприємства, національна кухня, школа виживання, пакет мирних пропозицій), – вони цього забарвлення набувають. У прямому значенні словосполучення: піратські дії, отримати нокаут, – не є фразеологізмами. Вжиті у переносному значенні, вони є типовими прикладами публіцистичної фразеології.

Очевидно, розвиток системи фразеології функціонального стилю визначається двома рядами найважливіших процесів: процесами, спрямованими всередину стилю, які допомагають формуванню специфічної функціонально-стильової фразеологічної системи, та процесами, спрямованими зовні, такими, що характеризують взаємодію функціонального стилю з національною мовою загалом. Названі процеси взаємопов'язані та визначають найважливіші шляхи руху та розвитку фразеологічної системи мови загалом [60, с. 134].

Зупиняючись на особливостях публіцистичного стилю мовлення, необхідно також приймати до уваги, що мова, як своєрідний атрибут життя суспільства, не може бути вільна від ідеології. У лінгвістичній літературі цей аспект функціонування мови постійно перебуває у зоні пильної уваги дослідників (D. Bolinger, J. Ellis, C. Freedman). Як зазначає М.С. Ретунська: «В результаті свідомого впливу суспільства, слова можуть набувати особливої ідеологізованої емоційної оцінки»[49, с. 12]. Для існування такого виду оцінки велике значення має чинник часу: процес, пов'язаний із змінами у суспільному розвитку, суспільній свідомості – одні погляди, уявлення та поняття виникають у носіїв мови (відбувається ідеологізація емоційної оцінки слова), інші зникають (має місце деідеологізація емоційної оцінки слова).

Публіцистичний стиль постійно змінюється. Спочатку яскраві зміни були пов'язані зі становленням пострадянського простору та скасуванням цензури, потім з розвитком технологій, інтернету зокрема. Спершу розширилося інфор-

маційне поле через відсутність цензури, потім змінилися головні герої публікацій – зник їхній «агітаторський» характер. Потім засоби масової інформації почали користуватися можливістю впливу на те чи інше становище справ, зміцнилася позиція «засоби масової інформації – четверта влада». І далі всю публіцистику охопила реклама. Замовні матеріали, охоплення аудиторії, рейтинги – все створюється та покращується у боротьбі за рекламного замовника. У зв'язку з усіма перерахованими змінами набирають чинності і стилістичні зміни публіцистики.

Одним із яскравих прикладів зміни публіцистики є процес зміни жанрової своєрідності даної сфери. Якщо раніше існував чіткий поділ на жанри, то зараз цей поділ практично стертий [39, с. 128]. Як і раніше, тексти можна розділити на великі групи: інформаційні, – ті, що констатують факти, аналітичні, – що осмислюють та узагальнюють інформацію, художньо-публіцистичні – типізують дійсність, впливають, використовуючи образотворче-виразні засоби мови [30, с. 6]. Подальшим різноманіттям жанрів кожної групи зараз практично не користуються, тому що більшість із них взаємопов'язані, і вже набули рис та якостей один одного, а деякі з них зовсім пішли в минуле, як наприклад, фейлетон або памфлет.

Таким чином, публіцистичний стиль постійно змінюється з багатьох причин. По перше, через такі процеси як цифровізація та медіа-конвергенція [4, с. 23]. А по-друге, через розширення жанрового різноманіття журналістики. Тим не менш, основні позиції серед усіх функцій, як і раніше, займають функція впливу та інформаційна.

1.2. Телерепортаж, його структура і семантика

Поняття «репортаж» виникло в першій половині 19 століття і походить від латинського слова «reportare», що означає «передавати», «повідомляти». Спочатку жанр репортажу представляли публікації, які сповіщали читача про перебіг судових засідань, парламентських дебатів, різних зборів тощо. Пізніше такі «репортажі» стали називати «звітами». А «репортажами» почали називати публікації трохи іншого плану, саме ті, які за своїм змістом, формою, схожі на сучасні українські нариси [60, с. 134]. Нарис – найбільш характерний для публіцистики жанр, побудований за законами драматургії та заснований на фактах, він максимально наближається до художніх жанрів [51, с. 100]. Глибина авторського осмислення – відмінна риса нарису. Він не лише описує, коментує чи аналізує факт, а й переплавляє його у творчу свідомість автора. Особистість автора не менш важлива в нарисі, ніж факт чи подія. Сюди можна зарахувати творчий портрет. Сутність нарису багато в чому зумовлена тим, що в ньому поєднується репортажна (наочно-образна) та дослідницька (аналітична) складові. Причому «розгорнутість» репортажної складової сприймається як переважання художнього методу, тоді як акцент автора на аналіз предмета зображення, виявлення його взаємозв'язків постає як домінування дослідницького, теоретичного методу. Відповідно, в ході їх застосування створюється або переважно художня, або переважно теоретична концепція предмета, що відображається. І вже в рамках тієї чи іншої концепції збираються чи переробляються емпіричні факти.

Визнаючи загальноприйняте визначення: «репортаж – це інформаційний жанр публіцистики, який оперативно, з необхідними подробицями, у яскравій формі повідомляє про якусь подію, очевидцем чи учасником якого є автор» ми можемо доповнити і узагальнити це визначення, адже воно не відображає всіх граней та тонкощів даного жанру публіцистики. Підтвердженням цього є аналіз висловлювань теоретиків друку.

Так, М.М. Кім вважає, що предметом відображення у репортажі є не подія, а безпосередньо сам процес, дія, та «основне завдання журналіста – створення цілісного враження про епізод життя» [25, с. 23]. На думку Л.Є. Кройчика, «репортаж – один із найефективніших жанрів публіцистики, оскільки поєднує в собі переваги оперативної передачі з її аналізом» [31, с. 56]. Синтетичну природу жанру репортажу визнають Г.Я. Солганик, С.М. Гуревич, Є.В. Ученова.

С. М. Гуревич виділяє особливо репортаж-«роздум», що має у своєму складі авторські відступи і, як наслідок, схильність до аналітичності [17, с. 45]. А.А. Тертичний відзначає два способи, завдяки яким репортер може спричинити співпереживання реципієнта. Перший – викласти динаміку події, її послідовний розвиток. Другий – викласти динаміку безпосередньо авторських переживань, що виникли у зв'язку з даною подією [54, с. 67].

Беручи до уваги існуючі думки вчених щодо жанру репортажу, ми можемо зробити висновок. По-перше, репортаж як жанр журналістики є історичним явищем, яке має причини виникнення, певні етапи свого розвитку. По-друге, не існує чіткого розмежування між жанрами журналістики, і репортаж відчував і відчуває у процесі становлення вплив інших жанрів, а також сам впливає на них.

У сучасній теорії журналістики простежується відносна згода у принципових поглядах на репортаж. Практики, що наполягають на необхідності спрощення формулювань, не змінюють суті цих формулювань. Репортаж усіма сприймається як інформаційний жанр. Як ми бачимо, це складне синкретичне утворення, що включає в себе безліч компонентів, які можуть змінюватися [68, с. 209].

Трансформація репортажу – закономірне явище, витоки якого слід шукати за часів зародження даного жанру. Вона завжди була пов'язана з соціально-політичними, економічними та технологічними громадськими процесами, а оскільки журналістика покликана писати історію сучасності, в ній, – і насампе-

ред в оперативному жанрі репортажу, – найбільш гостро відображаються всі зміни, що відбуваються в суспільстві.

Тексти, наділені репортажністю, переважають у сучасних друкованих та мережевих виданнях, що обумовлено таким явищем, як інтерференція, під яким розуміється взаємне проникнення компонентів одного жанру до іншого. При цьому варто розділяти такі поняття, як інтерференція та жанрова дифузія: перша включає другу, що призводить не тільки до модифікації жанру, а й до зміни всієї системи жанрів [29, с. 24]. Інтерференція має на увазі і жанрову мутацію – коли елементи різних жанрів проникають один в одного, але при цьому зміни у системі не відбуваються.

Публіцистична спроможність репортажу безпосередньо залежить від спостережливості, творчого та інструментального потенціалу автора, а також від впливу факторів, які призводять до перегляду підходів до створення репортажних матеріалів. Можна виділити творчо-технологічну групу факторів та організаційно-творчу [39, с. 40]. До факторів першої групи відносяться вплив процесу конвергенції та посилення мультимедійних технологій. Вони призводять до появи синтетичних мультимедійних журналістських утворень, а також до того, що журналіст змушений готувати «універсальніші» матеріали, які легко піддаються «перепакуванню» для інших платформ цього засобу масової інформації. Фактори другої групи мають на увазі залежність репортажу від оперативності, владних структур, територіальних та типологічних особливостей. Вони, у свою чергу, не завжди дозволяють журналісту повноцінно використовувати репортажні можливості, та змушують його вдаватися до запозичення елементів репортажу у текстах іншої природи [38, с. 114].

Еволюціонує і особистість репортера, якого можна позначити як посередника між текстом та аудиторією. Простежується зниження активності авторського «я» у репортажних публікаціях; роль репортера в сучасних репортажах імпліцитна, що можливо обумовлено форматом видання, самовідчуттям автора,

тенденцією до «новинизації» журналістських матеріалів та екстраоперативним відображенням того, що відбувається [35, с. 34].

Трансформується організаційна складова репортажу, що продиктовано змінами у медіасередовищі в цілому; змінюються структура репортажних матеріалів та композиційні рішення; зазнає зміни й робота автора з деталізацією.

У сучасному світі телерепортаж є одним з головних інформаційних телевізійних жанрів, який відображає подію у русі та розвитку, у реальному часі та просторі, це своєрідний метод показу того, що відбувається [35, с. 5]. Аудиторія дивиться на подію очима очевидця, внаслідок чого створюється ефект присутності, причетності, чому сприяє і велика кількість фактичних деталей. Важливо підкреслити, що телерепортаж має подвійний характер. За своєю природою він об'єктивний, тому що відеокамера фіксує тільки те, що відбувається насправді. Однак суттєвою рисою репортажу є факт обов'язкової присутності на місці дії автора – репортера, тобто людини зі своїм поглядом на речі. Тому, з одного боку, телерепортаж максимально наближений до реальної дійсності, об'єктивний за своєю суттю, а з іншого боку, сутнісною властивістю жанру стає те, що суб'єктивне сприйняття події репортером виходить на перший план, журналіст у більшості випадків виступає свідком, а іноді й учасником дії, що відображається.

Таким чином, дана характерна риса телерепортажу дозволяє дослідникам говорити про його суб'єктивну природу, оскільки описувані події постають перед глядачами не інакше, як через призму сприйняття репортера. Саме репортер як учасник даної опосередкованої дистантної комунікації, з його стилем мовлення, індивідуальною манерою презентації та особистим поглядом і трактуванням того, що відбувається, головним чином реалізує основні функції телерепортажу, – інформування та впливу, на яких ми зупиняємося [38, с. 116].

Ці вимоги підкреслюють значимість різних екстралінгвістичних факторів. Різноманітні цілі, які ставить перед собою журналіст під час підготовки та ведення репортажу, різні цільові аудиторії, інтереси та переконання окремих лю-

дей, а також суспільства в цілому, ступінь формальності зверненого до слухачів тексту, ступінь спонтанності того чи іншого репортажу та, отже, ступінь підготовки репортера, – всі з перерахованих вище факторів у тій чи іншій мірі відображаються в кожному конкретному телерепортажі, який, у свою чергу, відповідає низці вимог, заданих ситуацією [31, с. 115]. Як відомо, серед функцій, які найбільш ефективно здійснюються телерепортажами, називають функції інформування, та особливо, – впливу на аудиторію, оскільки цей вид теледискурсу поєднує у собі візуальний та звуковий ряд. Важливе місце займає експресивна функція, завдяки якій телерепортаж має можливість передати необмежений обсяг інформації великій аудиторії за мінімально короткий час. Крім того, важливою характеристикою мови телебачення, що впливає на вибір просодичних засобів, є однобічність зв'язку диктора та слухача. У зв'язку з цим є доцільним виділити прагматичний аспект телерепортажу як один з найбільш значущих для цього виду дискурсу. Як відзначають численні дослідники цієї галузі лінгвістики, предметом прагматики є відносини між знаковими системами і тими, хто сприймає, інтерпретує та використовує їх [3, с. 5].

Прагматика вивчає закони, що залежать від позиції спостерігача, а також механізми розуміння та виконання певного комунікативного акту в конкретній мовній ситуації, за допомогою чого, від безпосереднього лексичного значення висловлювання відрізняється значення, вкладене учасниками комунікації та таким чином виражене імпліцитно [6, с. 9]. Така здатність сприймати і породжувати комунікативний акт, розглядається як прагматична компетенція, яка часто включає знання про соціальну дистанцію, суспільний статус комунікантів і культурний фон.

Розглядаючи телерепортаж і ситуацію його проведення, можна побачити, що реалізація в ньому прагматичного аспекту здійснюється за наступними параметрами:

1. З одного боку, ставлення диктора до тексту: істинність, об'єктивність мови, її щирість чи нещирість, пристосованість до соціального середовища та

соціального становища слухача, тощо. За думкою ряду дослідників, інтерпретація подій журналістом не є випадковою похибкою, а необхідним і неминучим прийомом у журналістиці. Таким чином, спостерігається перехід від об'єктивності до поняття інтерпретативної повноти. Журналіст не просто вивчає об'єкт, а впливає нього, інтерпретуючи його різноманітні сутнісні характеристики. Журналісти орієнтуються не тільки на повідомлення відомих фактів, але на їхнє всебічне осмислення та оцінку [29, с. 27]. Як екстралінгвістичний фактор, що впливає на звучання тексту, можна виділити комунікативну спрямованість, ступінь підготовленості диктора і ступінь спрямованості його мови до слухача. Що стосується комунікативної спрямованості тексту, то саме від установки диктора багато в чому залежить стилістичне оформлення тексту та вибір мовних засобів для досягнення заданої мети комунікації, а отже, і принципи інтонаційного оформлення тексту [30, с. 14].

2. З іншого боку, інтерпретація мови слухачем – як істинної, об'єктивної, щирої або, навпроти, хибної, сумнівної, що вводить в оману. Іншими словами, незважаючи на загальноприйняту однобічну спрямованість комунікації в телевізійному репортажі, повною мірою його функції передачі інформації і при цьому впливу на аудиторію, здійснюються не тільки самим репортером і його вмінням подати матеріал, хоча його роль і є ключовою, а й глядачами, які сприймають цей матеріал, для яких він набуває певної цінності [29, с. 16]. Аудиторія, на яку розрахований і повинен певним чином вплинути на репортаж, сприймає його вже не просто як мовленнєвий твір, а осмислює події, співвідносячи їх із власним суспільним, культурним та особистим досвідом, беручи до уваги їх значимість і наслідки в цьому соціальному контексті. Дане спостереження дозволяє стверджувати, що в цьому опосередкованому спілкуванні одержувачі інформації теж роблять істотний внесок у процес втілення репортажу в життя [30, с. 12].

Крім того, сам текст репортажу та його структура, на думку багатьох вчених, є цілісне і системне утворення. Він орієнтований на потребу одного учас-

ника комунікації повідомити деяку інформацію іншим її учасникам з метою певного впливу на них. Це означає, що сама інформація та зміст отриманого формуються у відповідності, а точніше, за задумом певного впливу [6, с. 3]. З огляду на той факт, що репортаж – найбільш поширений, оперативний і популярний жанр, спрямований на широку аудиторію в дистантному спілкуванні, фахівці зазначають, що вже у самому його змісті функції інформування та впливу виражені найбільш яскраво в порівнянні з іншими журналістськими жанрами, перебувають у постійному взаємозв'язку та грають першорядну роль.

Цим багато в чому продиктовані вимоги до змісту репортажу, що формулюються дослідниками наступним чином [39, с. 50]. Для здійснення медійним твором вищезгаданих функцій висвітлювані події та інформація повинні відповідати наступним критеріям:

- а) актуальність – чи належить подія до справжнього періоду дійсності чи наскільки віддалена від нього;
- б) важливість – якою мірою дана подія здатна вплинути на життя людей;
- в) вплив – наскільки великий вплив на емоційну сферу глядачів;
- г) напруженість – чи зачіпає повідомлення спірні, неоднозначні чи проблемні питання та їх вирішення;
- д) людські інтереси – наскільки повідомлення апелює до людських емоцій;
- е) новизна – скільки нової інформації міститься [39, с. 31-32].

Події, висвітлені у репортажі, набір фактів, що доводяться або спростовуються роздумами, – все це має бути репрезентовано з особливою ретельністю. В основі репортажу лежать самі важливі, характерні, старанно підібрані факти, які є базою, а роздуми автора, його аргументи забарвлюють ці фактори емоційно, надають і підтверджують їх достовірність. А ще допомагають відтворити саму цілісну картину того, що відбувається. Чужа мова подана у монологічній або діалогічній формі за умови, що говорять інші учасники події, подана з документальною точністю [54, с. 45].

Що стосується композиції, то характерною рисою телерепортажу є відтворення природного перебігу події. Але тут необхідно відмітити, що існує дуже невелика кількість подій, притому ці події в основному транслюються електронними засобами масової інформації, які передаються в режимі реального часу від початку і до кінця (спортивні змагання, демонстрація). В багатьох телерепортажах час ущільнюється за допомогою відбору епізодів. В структурі в телерепортажі можна виділити наступні три частини [25, с. 45]:

а) ядерну (мова йде як правило про той факт, який викладається, який оформлюється як «констатація факту»);

б) конвенційну (коли ми відсилаємо глядача до джерела інформації);

в) коментовану (тут репортер викладає усе, що має розширити, пояснити, а може навіть спростити стосовно інформації, поданій у ядерній частині).

Для реалізації прагматичної функції привернення уваги глядачів, залучення аудиторії до того, що відбувається, та подальшого впливу в журналістській практиці вироблено відносно стійку схему побудови телерепортажу [25, с. 5]. Спочатку у репортажі дається заставка, за допомогою якої журналіст вводить аудиторію у курс події. Головне завдання такої заставки полягає в приверненні уваги глядачів до матеріалу. Далі слід власне репортажний опис, до якого входять різні відступи, діалоги з героями, власне авторські враження і т. п. Саме ці елементи репортажу здатні створити ефект присутності. Основна частина включає додаткові деталі та подробиці, за допомогою яких відтворюється відображена дійсність і які представляють особливий інтерес для глядачів. Серед експертів існує думка, що для надання репортажу особливої динамічності необхідна наявність дії в кожному епізоді, щоб учасники події постійно перебували у тісній взаємодії, а також, щоб авторське ставлення та його вираження носили активну характеристику [29, с. 65].

Прагматичний аспект телевізійного репортажу можна простежити і через систему мовних актів, розроблену в лінгвістичній філософії Дж. Остіна і доповнену згодом Дж. Серлем. У ній мовний акт – це цілеспрямована мовленнєва

дія, що вчиняється відповідно до принципів та правил мовної поведінки, прийнятими у цьому суспільстві [3, с. 80]. Дж. Серль розмежовує пропозиції щодо змісту висловлювань та його іллокутивну силу. Сутність теорії мовних актів, за Дж. Серлем, полягає в тому, що до базової фактуальної пропозиції, тобто пропозиції, вираженої прямими значеннями слів, додається ще одна пропозиція, що виражає її ставлення до базової. Ілокутивна сила являє собою другу частину сенсу висловлювання – його комунікативний зміст. На основі різноманітних іллокутивних цілей, що відображають комунікативну спрямованість висловлювання, виділяються типи мовних актів [3, с. 81].

Що стосується жанру телевізійного репортажу, то легко припустити, що для нього найбільш характерними є мовні акти асертиву (репрезентативу) та декларативу [30, с. 5]. Ассертив – мовленнєвий акт, який передає фактуальну інформацію про подію, що спостерігається. Мета членів класу репрезентативів полягає в тому, щоб зафіксувати (різною мірою) відповідальність розмовляючого за повідомлення про деякий стан справ, за істинність судження, що виражається [3, с. 81], що відображає основне завдання, яке стоїть перед репортером. Специфічним мовним актом для репортажу є декларатив – акт, що встановлює нове положення речей, новий стан світу в момент проголошення.

Декларатив характерний для тих типів дискурсу, які породжуються тут і зараз. Для встановлення акта декларування недостатньо володіння правилами, які складають мовну компетенцію того, хто говорить і слухає [3, с. 84]; «додатково до цього має існувати позамовне встановлення, в якому той, хто говорить і слухає, повинні займати відповідні соціальні положення» [10, с. 185].

Можна припустити, що для реалізації прагматичного аспекту репортажу просодія виступає як один з основних факторів, що визначають ефективність мовного впливу та реалізацію ефекту висловлювань [11, с. 63]. Дослідниками встановлено, що здійснення інформуючої, експресивної функції та функції впливу відбувається за допомогою таких просодичних засобів, як розподіл акцентної виділеності окремих слів та синтагм, різноманіття мелодійних конфігу-

рацій, зміна швидкості мови, темброві характеристики голосу диктора, паузація, інтенсивність [30, с. 25].

Очевидно, що дистантний характер репортажу ускладнює здійснення функції впливу, роблячи його опосередкованим. Внаслідок цього спостерігається ретельність та чіткість артикуляції та інтонування, слабка спонтанність мовленнєвого акту (виключення представляють випадки екстреного репортажу з місця події), що є в обмеженому використанні хезитаційних прийомів. Темп мови репортера здебільшого середній і відносно рівний на всьому протязі монологу.

Всі названі засоби оформлення кожного окремого репортажу мають своєю метою підкреслити його адресованість, контактність та експресивність [12, с. 103]. Просодичні характеристики мови варіюються в залежності від типу тексту, що промовляється, стилю мови, а також персональних характеристик диктора, як постійних, так і ситуативних.

Зважаючи на вищевикладені особливості репортажу, його функцій та спрямованість, можна зробити висновок, що прагматичний аспект є ключовим у дослідженні даного жанру, оскільки саме він розкриває його сутність і природу, а також цілі, які ставить перед собою репортер при роботі для тієї чи іншої аудиторії.

1.3. Науково-популярний підстиль у жанрі телевізійного репортажу

Науково-популярний підстиль вбирає безліч характеристик інших функціональних стилів, а саме публіцистичного, художнього, наукового та розмовного. Цей різновид мови характеризується об'єктивністю, точністю, логічністю викладу, наявністю обмеженої кількості термінології та наукових абстрактних концепцій [1]. Але В. А. Герд стверджує, що точність та логічність викладу не повинна стримувати стилістичну рухливість, емоційність та експресивність використання стилістичних та мовних ресурсів, а також постійну взаємодію з ін-

шими функціональними стилями [16]. При відборі мовного матеріалу, а також при виборі теми та предмета науково-популярного тексту, автор спирається на читача, а саме на його вік, освіту, рівень загальної та професійної підготовки, кваліфікації та роду діяльності.

Вивчивши роботи перелічених вище вчених, ми дійшли висновку, що науково-популярний підстиль – це варіант наукового стилю, що відрізняється доступністю, захоплюючістю, простотою та ясністю викладу, наявністю широкого спектру стилістичних фігур, лексичних та граматичних особливостей, обмеженим використанням термінології, основною метою якого є популяризація наукових знань.

У нашому дослідженні ми виявили низку граматичних та лексичних особливостей прояву науково-популярного підстилю в жанрі телерепортажу на матеріалі англomовних каналів про природу «National Geographic» та «Wild Earth». Розглянули ми їх в аспекті жанру публіцистики – науково-популярного репортажу. Дані передачі мають високий рейтинг і здаються найбільш підходящими під характеристику науково-популярного репортажу, який успішно зміг реалізувати стратегії та тактики привернення уваги масової аудиторії, а також сформувати жанрову організацію.

Жанр – це, насамперед, комунікативно зумовлений клас текстів, який має такі параметри, як стійкість та рекурентність [31]. Як форма організації мовного матеріалу, він виділяється в рамках того чи іншого функціонального стилю, і визначається як вид висловлювань, створених з урахуванням стійких моделей та структур, у мовних ситуаціях, де мають місце хоч скільки-небудь стійкі, закріплені побутом та обставинами форми життєвого спілкування.

Науково-популярний репортаж являє собою перетин науково-популярного та медійного дискурсів. Він виконує розважальну функцію, характерну для медіа дискурсу, поєднуючи її з пізнавальною, інформуючою функціями, властивими науково-популярному дискурсу. Орієнтованість репортажу на широку різновікову, професійно та гендерно необумовлену аудиторію висуває низку

вимог до «упаковки» наукового змісту, щоб представити наукову, що обговорюється, тему, з різних сторін у доступній формі.

Цей вид репортажу покликаний познайомити масову аудиторію з основами наукових знань з тієї чи іншої актуальної наукової тематики. Розкриття наукової теми неможливе без використання нехай і мінімального набору ключових для даної галузі термінів. Зазначимо, що медійний дискурс як інформує, так і передбачає створення емоційного враження. Оскільки оцінна лексика служить одним із важливих мовних інструментів інформаційного впливу, для жанру науково-популярного репортажу характерно активне використання емоційно-оцінної лексики.

Так, Р.М. Назар зазначає, що «у власне науковому дискурсі переважає раціональна оцінка, а в науково-популярному – емоційно-експресивна»[40, с. 9]. Для вираження оцінки використовується широке коло якісно-оцінних прикметників та іменників: «Могутня сила еволюції перетворила...», «Крихітні позначки...», «...велична планета...», «неймовірно складну форму...» [92].

На підставі досліджуваного матеріалу можна зробити висновок, що емоційно-оцінна лексика характеризує предмет за такими параметрами як рівень складності, розмір. Для визначення будь-якого наукового поняття, як правило використовуються метафори, порівняння: «Це наше дерево життя...; Кожна гілка – це окремий вид. А стовбур дерева – це спільні предки всього живого Землі (про ДНК)»; «Ласкаво просимо в Залу вимерлих. Це пам'ятник зламаним гілкам дерева життя» [89], – що характерно для медійного продукту і необхідно для підтримки інтересу глядача, а також для засвоєння матеріалу адресатом, який може бути «непрофесіоналом», не сприймає наукове визначення терміна. У даних фрагментах привертання масової уваги аудиторії досягається в результаті використання вигуків, емоційно-оцінної лексики, характерної і для науково-популярного дискурсу.

Комунікативна мета жанру репортаж, негайне інформування з місця подій про те, що є актуальним, розповідь тут і зараз, яка дозволяє створити «ефект

присутності», – і масовий адресат стає свідком події разом з ведучим. «Завдяки дрону тут ми бачимо, як стадо слонів йде на водопій. Великі крапки це дорослі особини, а маленькі – слоненята, ось одна крапка відстала від інших» [87] – вербальний вираз присутності досягається вказівними словами, частка *ось*, прислівник *тут*, а також імперативами візуального та аудіального сприйняття *погляньте, прислухайтеся*. Науково-популярний репортаж як жанр журналістики, націлений не тільки на інформування, а й коментування інформації, що отримується, аналіз, що передбачає презентацію погляду автора: *Краса!; Як це можливо?!; Мабуть, я був би вражений, якби це таки сталося* [87].

Подібного роду висловлювання формують думку масової аудиторії та емоційно впливають на неї. Вплив на адресата – важлива складова репортажу і публіцистичного функціонального стилю взагалі. Під час репортажу автор звертається до масової аудиторії імпліцитно, спонукаючи до розумової діяльності: «Уявіть, що виводок червоних цикад з'являється раз на шість років. І припустимо, що є інший виводок, який хоче уникнути зустрічі із червоними цикадами»; та експліцитно – за допомогою займенників: *ми, Ви: Ви б навіть не впізнали; Нам треба заглянути далі* [83].

За стилістично-мовною подачею матеріалу жанр науково-популярного репортажу можна віднести до категорії «Баланс науковості та популярності». У цьому жанрі наукова тематика займає близько 50%.

Науково-популярний дискурс репортажу про природу.

Поняттю дискурс притаманні різні трактування, в яких його розглядають з різних позицій, але вони не суперечать, а доповнюють один одного, розкриваючи сутність дискурсу найбільш повно. З позиції лінгвістики мови дискурс – це процес живого вербального спілкування, що характеризується безліччю відхилень від канонічної письмової мови – звідси увага до ступеня спонтанності, завершеності, тематичної зв'язності, зрозумілості розмови іншим людям [3]. Науково-популярний дискурс як похідний від наукового дискурсу є прагматично орієнтованим способом вербалізації наукового знання та характеризується ак-

туалізацією професійної та комунікативної компетенції особистості. При цьому під професійною компетенцією мається на увазі здатність автора до ефективного використання стратегій популяризації, тому під час передачі певного типу тексту від адресанта до адресата відбувається його інтерпретація та здійснюється переробка наукового знання [4, с. 26].

Науковий текст – це не тільки носій інтелектуальної інформації, а й засіб наукового спілкування. Тому автор еталонного тексту «будує» його в такий спосіб, щоб читач його правильно зрозумів; орієнтуючись на читача, автор прагне передбачити його можливі реакції. Іншими словами, відбір, обробка та спосіб мовного втілення наукової інформації здійснюються з урахуванням фактору адресата. Адже для того, щоб комунікація була можлива, необхідно, щоб той, хто говорить і слухає, мали загальний набір певних принципів. Автор може дозволити собі імплікувати певним чином етапи розкриття теми та надати читачеві можливість самостійно відновити їх у процесі сприйняття, орієнтуючись на те, якими знаннями та комунікативними навичками володіє передбачуваний адресат. Або, навпаки, можуть бути використані додаткові засоби розгортання тексту для заповнення відсутніх знань читача та здійснення плавного переходу від одного компонента змісту до іншого, що, безумовно, допоможе подолати нерозуміння між відправником та одержувачем повідомлення. Особливості передачі наукової інформації накладають свій відбиток на структуру науково-популярного дискурсу.

Науково-популярний дискурс відрізняється від інших видів дискурсу насамперед тим, що він знаходиться на стику наукового та публіцистичного стилів. Такий стильовий взаємовплив відбивається на характеристиках дискурсу, які ретельно вивчаються лінгвістами. «Вбираючи деякі їх ознаки і формуючи свої, особливі вербальні поведінкові моделі, науково-популярний дискурс стає унікальним явищем, гідним ґрунтовного вивчення» [5, с. 163]. На думку А.Я. Коваленка, науково-популярний дискурс має характеристики дискурсу засобів масової інформації, тому що йдеться про поширення наукових знань се-

ред нефахівців [26, с. 45]. У зв'язку з цим особливо потрібно виділити адресанта в науково-популярному дискурсі, що транслює наукові знання. Ним може бути вчений, який володіє науковими знаннями на високому рівні, або журналіст, дослідник, який «не є носієм наукового знання» [7, с. 8]. Так чи інакше до адресата буде донесено наукову інформацію, лише в рамках не суворого наукового дискурсу. Таким чином, основна функція науково-популярного дискурсу полягає у «поширенні спеціальних наукових знань у непрофесійному середовищі» [3, с. 39], що вказує на невідповідність аудиторії та широке коло її учасників. За думкою дослідників особливостями науково-популярного дискурсу є наступні ознаки тексту (приклади підібрані з телерепортажів англомовних You tube каналів [80; 85; 87]):

1. Доступність викладу. Вона досягається послідовністю викладу (текст є системою логічно послідовних доказів, кожен із яких обґрунтований, нові відомості повідомляються після того, як глядач засвоїть вже викладені), конкретністю (кожне поняття конкретизується різними засобами), наприклад:

Weddell seals emit sound impulses with a force of more than 190 decibels – so loud that a person perceives them as physical pain...

Тюлені Уеделла видають звукові імпульси силою більше 190 децибел – настільки гучні, що людина сприймає їх як фізичний біль...

Тобто автор показує за допомогою порівняння, наскільки гучний звук силою 190 децибел. Або ще приклад:

This huge space of shelf waters stretches from the shores of Antarctica towards New Zealand and forms the giant McMurdo – the size of Spain and a depth of up to 3000 meters.

Тут автор порівнює розмір бухти в затоці Мак-Мердо з розміром Іспанії та описом фактів за допомогою порівняння. Порівняння допомагає набагато краще передати думку автора:

Visibility in the Ross Sea is up to 300 meters, five times more than near the most beautiful tropical reefs.

Diving into a pit is like parachuting through the clouds. But if you do not manage to properly adjust the air supply to the wetsuit, you will be thrown up, and you risk hitting your head on the ice.

Також текст стає доступнішим завдяки виділенню основних думок, на які автор звертає особливу увагу, та винесенню їх за основний зміст тексту

2. Цікавість викладу. Вона досягається наявністю в тексті образних засобів, які створюють емоційність викладу (епітетів, метафор, уособлень, порівнянь), описовим характером викладу з максимальною насиченістю деталями використання прийому постановки гострого дискусійного питання:

Is it still possible to save the unique ecosystem of the Southern Ocean from destruction?

Або наявністю цікавого заголовка:

Boiling life in cold water.

Такі види заголовків зазвичай зразу привертають увагу глядача, за рахунок наявності стилістичних засобів. У даному випадку тут маємо антитезу за рахунок лексем *boiling* та *cold*. При перекладі ми зберігаємо художній образ:

Кипіння життя в холодній воді.

3. Вплив – ознака, характерна для публіцистичного стилю, яка у даному випадку досягається постановкою гострих дискусійних питань:

Can the Ross Sea still be saved? Where else, if not in Antarctica, is the need to protect the environment so obvious?

Автор за допомогою питань примушує глядача замислитись у пошуках відповіді на питання, тримаючи таким чином його увагу.

Для цих текстів характерний публіцистичний стиль викладу з елементами науково-популярного стилю. Як згадувалося, жанр даного матеріалу – репортаж, основними ознаками є наочність, динамічність та інформованість. Особливістю аналізованих текстів є експресивність та емоційність мови, максимальна насиченість деталями, описовість, а також часте використання епітетів,

оціночних визначень та інших засобів словесної образності. Ці риси можна побачити вже на самому початку деяких репортажів:

The edge of all oceans, mid-November. The view is fabulous: the ice floes that break at the base of the Turtle Rock against the rock of the Antarctic continent form a giant labyrinth. At a depth of 15 meters, it rises above black sharp rocks, like a frozen underwater castle – with galleries, arches, curved walls of blue ice.

Тут ми бачимо нагромадження стилістичних засобів в описі криги, наслідком цього є значний прагматичний ефект, який справляє на читача подібне поєднання художніх образів. В перекладі ми намагалися максимально зберегти стилістичні засоби і ефект, який вони мають на читача:

Окраїна всіх океанів, середина листопада. Вид казковий: крижини, які розбиваються біля основи Черепашої скелі об гірську породу Антарктичного континенту, утворюють гігантський лабіринт. На глибині 15 метрів він височіє над чорними гострими скелями, наче заморожений підводний замок – з галереями, арками, зігнутими стінами з блакитного льоду.

Використання дієслів теперішнього часу, безліч деталей та описовий характер викладу разом з відео просто примушують глядача уявити картину, яку доносить до глядачів автор, а також створюють «ефект присутності», що властиво для репортажу. Також яскравою рисою цього виду репортажу є вплив матеріалу, що викладається, на глядача. Таким чином, телерепортаж про природу з елементами науково-популярного жанру, характеризується такими мовними засобами:

1. Використання загальнодоступної нейтральної лексики та термінів:

Phytoplankton is the basis of the food chain, in which krill, mussels, and fish can feed.

Це є характерним для науково-популярного жанру; також тут можна помітити вкраплення розмовної лексики (наприклад: *stir up* – *баламутити*) та використання аббревіатур: *CCAMLR* (*Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources*) – *Комісія зі збереження морських живих ресурсів в*

Антарктиді, ASOC (*Antarctic and Southern Ocean Coalition*) – екологічна організація Коаліція за Антарктиду та Південний океан, що характерно для публіцистичного стилю.

2. Використання вступного тексту, притаманного науково-популярному стилю. Невеликий вступ після заголовка і перед самим матеріалом готує глядачів до отримання інформації:

There is so much life under the pack ice of the Antarctic Ross Sea that fishing vessels frequent the last untouched ocean. Is it still possible to save the unique ecosystem of the Southern Ocean from destruction?

3. Використання засобів словесної образності:

- епітетів: *fabulous look* – казковий вигляд, *a grand spectacle* – грандіозне видовище, *sparkling frost dust* – іскри морозного пилу, *immeasurable spaces* – неосяжні простори;

- метафор: *sound bomb* – звукова бомба, *acoustic weapon* – акустична зброя (про звукові імпульси, що видають тюлені), *The Shark of the Southern ocean* – акула Південного океану (про антарктичного іклика (вид тюленів));

- порівнянь: *the cries of seals, similar to human voices* – крики тюленів, схожі на голоси людей.

- уособлення: *a shock wave runs through* – пробігає шокова хвиля.

4. Використання в синтаксисі приєднувальних конструкцій (або пояснення), наприклад:

Apparently, sometimes Weddell seals use sonic booms to protect breathing holes in the ice (vents) and protect their territory during the mating season.

Таким чином, на основі вищевказаного, репортажі про природу мають наступні особливості:

а) у цих телерепортажах зустрічаються риси як публіцистичного, так і науково-популярного стилів, тому їм характерні як описовість, максимальна насиченість деталями, експресивність і емоційність, так і наявність пізнавальної інформації з наукової сфери;

б) зміст телерепортажу розрахований на масового глядача будь-якого віку та будь-якого рівня освіти;

в) у цьому матеріалі використовуються екстралінгвістичні прийоми популяризації наукових знань: доступність викладу, цікавість викладу, використання відповідного відеоряду, вплив на читачів.

Розберемо деякі екстралінгвістичні прийоми більш детально.

Доступність викладу: вона досягається послідовністю викладу (текст телерепортажу являє собою систему логічно послідовних доводів, кожний з яких обґрунтований, нові відомості повідомляються після того, як читач зрозуміє вже викладені), конкретністю (поняття конкретизується різними засобами (уточнюються час, місце дії, джерело повідомлення), наприклад:

This salt water is very sensitive to even the smallest changes in the amount of precipitation due to its shallow depth-up to three meters.

Тут автор конкретизує глибину озера. Описом фактів за допомогою порівняння також досягається послідовність викладу:

The area of the lake usually ranges from 1.1 to 2.5 thousand square kilometers, Actually, in its prime, its size can be compared with London.

Автор порівнює площу озера з розміром Лондону.

Цікавість викладу також невід’ємна риса цього виду дискурсу: вона досягається:

- екскурсом в історію:

As NASA scientists note, this happens is not for the first time. The previous time, Poopo completely disappeared in 1994, and it took several years to restore the reservoir and its ecosystem.

- наявністю цікавого заголовка репортажу:

The vanishing trick; Male Polar Bear Fight Club.

3. Використання відповідного відеоряду.

Таким чином, у даних англомовних репортажах про природу можна зустріти як риси науково-популярного, так і публіцистичного функціонального сти-

лю, які в цих репортажах простежуються найбільш яскраво. Для передачі наукових знань використовуються такі прийоми популяризації, як доступність викладу, цікавість викладу та відеоряд.

Лінгвістичні особливості, які притаманні тому чи іншому функціональному стилю визначаються формою та метою комунікації, та відображають типові відносини між учасниками комунікації. У нашому випадку, виходячи з мети комунікації (пробудження інтересу до природи та її явищ та просте пояснення її базових законів) і тим, яким чином відбувається комунікація між репортером і глядачем (процес переглядання репортажу), можна зробити висновок, що стиль повинен мати простоту, ясність і експресивність мови.

1.4. Лексичні та стилістичні прийоми перекладу публіцистичних текстів

Переклад нам допомагає передавати інформацію та є одним із засобів міжкультурної комунікації, за допомогою перекладу ми долаємо мовний бар'єр і знаходимо спільну мову. Відома дослідниця Т.А. Казакова стверджує що переклад – «це діяльність, яка полягає у варіативному перевираженні, перекодуванні тексту, породженого однією мовою, в текст іншої мови, що здійснюється перекладачем, який творчо вибирає варіант, залежно від варіативних ресурсів мови, виду перекладу, завдань перекладу, типу тексту та під впливом своєї індивідуальності» [22, с. 7]. Отже, ми бачимо, переклад завжди має справу з двома мовами – мовою оригіналу (джерело) та мовою перекладу. Переклад не може існувати в одній мові, тому перекладач має володіти хоча б двома мовами для здійснення своєї роботи.

Для того, щоб переклад з однієї мови на іншу був адекватним, перекладачем використовуються різноманітні мовні засоби мови, на яку робиться переклад, а також різноманітні прийоми та методи. Необхідність використання трансформацій у перекладі зумовлена лексичними, граматичними, стилістичними та іншими відмінностями мови оригіналу та мови перекладу. Найбільш поширени-

ми є лексичні, граматичні та стилістичні трансформації [24, с. 35]. Перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу у вказаному сенсі, називаються перекладацькими (міжмовними) трансформаціями.

Причини використання даного виду трансформацій наступні : немає еквіваленту у мові перекладу; доповнення лексичних одиниць з метою відновити контекст; опускання додаткової інформації, яку ми можемо зрозуміти з контексту. Завдяки цим трансформаціям досягається благозвучність тексту, і текст позбавляється від смислової надмірності. Лексичні трансформації це зміна лексичного складу оригінального тексту. У лексичних трансформаціях ми замінюємо конкретні лексичні одиниці (слова і словосполучення) оригінальної мови, лексичними одиницями мови перекладу, які не є їхніми лексичними еквівалентами. Самі розповсюджені такі види лексичних трансформацій: конкретизація, генералізація, компенсація, антонімічний переклад, додавання слів, вилучення слів, змістовий розвиток [2, с. 29].

Конкретизація – вид лексичної трансформації, яка часто використовується перекладачем для більш точнішого і зрозумілішого перекладу певного терміну чи слова. «Словник лінгвістичних термінів» дає таке визначення конкретизації: це процес, під час якого одиниця більш широкого змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту» [73, с. 45]. В.І. Карабан дає визначення конкретизації як лексичної трансформації, внаслідок неї слово (термін) ширшої семантики, в оригіналі замінюється словом (терміном) вузької семантики [25, с. 100]. Конкретизація найчастіше застосовується у тих випадках, коли ми перекладаємо слова з надто широким, іноді розмитим значенням, наприклад: *thing, matter, affair, entity, unit, challenge, range, claim, concern piece, weakness, fine, good, useful, to be, to go, to get, to come*, тощо [25, с. 101].

Наприклад: *But I got a decent price for his pelt.* – *Проте я вторгувала гідну ціну за її хутро* [7, с. 8]. Тут слово *get*, яке стандартно перекладається як *отримувати, здобувати*, ми переклали *вторгувала*. *Here again he made an anxious*

examination of the paper; turning it in all directions. He said nothing. – Він знову вступився на папір, повертаючи його то сьак, то так, проте зберігав мовчання [7, с. 57].

Коли перекладаються лексичні елементи перекладні відповідники утворюються за рахунок не тільки звуження значення англійських слів але й розширення значення [5, с. 86]. Лексична перекладацька трансформація, що тут використовується і яка протилежна за напрямом до конкретизації, є генералізація, в результаті якої слово із вузьким значенням, яке перекладається, замінюємо в перекладі на слово із ширшим значенням [25, с. 106]. Генералізація значення слова – прийом перекладу, що полягає коли ми переходимо від видового поняття до родового [3, с. 189].

Наприклад: *Now we can see the animal plucks a few blackberries from the bushes around it.* – Ми бачимо, як тварина зриває кілька ягід із куща ожини. У цьому прикладі ми бачимо що тут застосовано і конкретизацію, і генералізацію. До слова *blackberries* ми застосували генералізацію і переклали як *ягоди*, а до слова *bushes* – конкретизацію і переклали як *кущ ожини*, але зміст речення від цього не змінився і лишається таким же зрозумілим.

Ще один прийом, який ми хочемо розглянути, є антонімічний переклад. Як стверджував В.Н. Комісаров, антонімічний переклад в основному полягає у використанні слова або словосполучення у перекладі, що має значення, протилежне до значення відповідного англійського слова або словосполучення, вжитого в оригіналі [27, с. 357]. Антонімічний переклад, який є, по суті, крайньою точкою прийому смислового розвитку, являє собою заміну певного поняття протилежним поняттям у перекладі з відповідною перебудовою всього вислову для збереження змісту [53, с. 54]. Як правило, коли ми використовуємо протилежне поняття в перекладі, то як наслідок відбувається заміна стверджувального речення заперечним, і навпаки [28, с. 55]. Тобто, кажучи іншими словами, термін «антонімічний переклад», який зустрічається у перекладознавчій літературі, є не зовсім точним, тому що слова, які перекладаються, не замінюються

на антонім у мові перекладу, а тільки змінюють свою форму на протилежну, тоді як сам його зміст, значення залишаються без особливих змін [5, с. 191]. Тому для того, щоб позначити зазначений спосіб перекладу іноді пропонують використовувати термін «формальна негативація», в якому ми підкреслюємо саме зміну форми слова або словосполучення і не ведемо мову про антонімічність як феномен, що пов'язаний зі зміною змісту на протилежний [5, с. 191]. Є три види такої трансформації:

1) негативація (слово або словосполучення без формально вираженої суфіксом або часткою заперечувальної семи ми замінюємо у перекладі на слово з префіксом не- або словосполученням із часткою не, наприклад: *to continue* – не зупинятися, *small* – невеликий, *to ignore* – не помічати) [5, с. 192];

2) позитивація (слово або словосполучення з формально вираженою заперечувальною семою ми замінюємо у перекладі на слово або словосполучення, яке не містить формально вираженого негативного компонента, наприклад: *unabbreviated* – повний, *unabolished* – такий що залишається чинним, *unallowed* – заборонений) [5, с. 193].

3) анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів, наприклад: *to not defuse* – залишати із запальником(бомбу), *not impossible* – можливий [5, с. 194].

Компенсація це такий спосіб перекладу, коли елементи змісту оригіналу, які втрачаються під час перекладу, ми передаємо у тексті якимось іншим засобом, і не обов'язково у тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі [11, с. 166]. Отже, компенсація в перекладі це заміна елемента першотвору, яку неможливо передати, відповідно до загального ідейно-художнього характеру першотвору і там, де це можливо відповідно до правил мови перекладу. В. І. Карабан у своїй праці розповідає про семантичну (значеннєву) та стилістичну (експресивну) компенсації. У разі семантичної компенсації перекладач відтворює пропущений, не переданий у перекладі компонент для збереження повноти змісту. Цей вид компенсації може застосовуватись для заповнення прогалін, які викликані

так званою безеквівалентною лексикою. Наперед усього це позначення реалій, що є характерними для країни мови оригіналу і далекі, а іноді навіть незрозумілі, в мові перекладу та умовах іншої дійсності [25, с. 64]. Якщо ці деталі не мають принципового значення, їх опущення не буде відносно відчутною втраченою для читача, але найчастіше перекладачу доводиться шукати шляхи відтворення подібних елементів у перекладі саме за допомогою компенсації [25, с. 66]. Наприклад в одному з репортажів диктор промовляє: *Too right, you will.* – *Отож бо й воно* [14, с. 14]. Тут ми заміняємо фразу англійською мовою на розмовну фразу українською, щоб цей вислів краще сприймається глядачами.

Як відомо, перекладач не має права щось додавати від себе до змісту тексту, який перекладається [2, с. 108]. Всі зміни змісту, в тому числі додавання, мають робитися за межами тексту перекладу – у примітках, у посиланнях, у коментарях, які знаходяться поза текстом, що перекладається. Зміст кожного тексту складається з експліцитної (безпосередньо вираженої) та імпліцитної (не вираженої в поверхневій структурі) частин [24, с. 108]. Під час перекладу певні фрагменти експліцитного змісту оригіналу можуть переходити в імпліцитну частину тексту перекладу, і навпаки, певні фрагменти імпліцитного смислу можуть знаходитися в тексті перекладу на поверхні [25, с. 204]. Тому, коли йдеться про додавання слів як лексичну трансформацію, то ми маємо на увазі експліцитне вираження частини імпліцитного смислу оригіналу в тексті перекладу [25, с. 98]. Лексична трансформація додавання це введення в переклад лексичних елементів, що відсутні в мові оригіналу, з метою правильної передачі змісту речення (оригіналу), що перекладається, та (або) дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують у культурі мови перекладу [25, с. 99].

Наприклад: *Stability and control are the major problems in devising such constructions.* – *Забезпечення стабільності роботи та надійності управління – ось головні проблеми в конструюванні таких будівель.* У цих прикладах видно, яким чином використана ця лексична трансформація, з дотриманням всіх норм української мови і правильною передачею змісту цих речень. Якби ми перекла-

дали б ці слова дослівно, то читач не зміг би точно зрозуміти зміст цього речення українською. «*Third time this week!*» he roared across the table. – «Уже втретє на цьому тижні!» – горлав він за столом [14, с. 9]. Ми бачимо, як додане слово «уже», краще передає невдоволення персонажа.

Якщо ми говоримо про трансформацію вилучення або опущення, то тут ми можемо зробити застереження, правильне й для лексичної трансформації додання [53, с. 111]. Від себе, тобто довільно, перекладач не може вилучати нічого зі змісту тексту, що перекладається [24, с. 34]. Вилучаються лише ті елементи змісту, що певним чином дублюються в оригіналі, за нормами мови оригіналу, або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої [5, с. 31]. Трансформація опущення слів виправдана з погляду адекватності перекладу, насамперед щодо норм мови перекладу, усунення в тексті перекладу тих плеонастичних або тавтологічних лексичних елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного смислу тексту [15, с. 111]. Наприклад: *The proposal was rejected and repudiated.* – Цю пропозицію було відкинуто. У цих двох прикладах в англійському реченні вживаються два різних слова, які перекладаються українською одним, і щоб уникнути повторення, перекладач застосував опущення.

Прийом смислового розвитку полягає у заміні словникового відповідника певного слова або словосполучення контекстуальним, значення якого логічно пов'язане із значення вихідної одиниці [12, с. 11]. Сюди, зокрема, відносяться різні метафоричні та метонімічні заміни, створені на основі категорії перехресування [22, с. 51]. Смисловий розвиток є таким прийомом контекстуальної заміни, коли в перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається [30, с. 57]. Іноді відхилення в тексті перекладу від «букви» оригіналу необхідно зробити щоб досягнути адекватності перекладу, тому що в мові оригіналу та мові перекладу можуть бути різні мовленнєві норми та існувати різноманітні традиції мовлення [5, с. 289]. Наприклад: *Additional evidence comes from comparative studies of living animals*

and plants. – Додаткові докази можна отримати через порівняльні дослідження існуючих тварин і рослин [13, с. 55].

На основі проаналізованих даних можна стверджувати що лексичні трансформації допомагають перекладачам передати зміст певних телерепортажів чи інформацію відповідно до вимог і норм української мови, а також вони часто застосовуються, щоб передати краще колорит подій чи допомогти глядачеві краще зрозуміти що саме репортер намагається донести до аудиторії.

Стилістичні прийоми в перекладі.

Мова науково-популярного телерепортажу має певні властивості, які можна назвати його стилем. Щоб точніше зрозуміти, що таке стиль, ми звернемося до «Словнику лінгвістичних термінів» М.І. Голяничя, у якому поняття стилю визначається так: «Стиль – один з диференціальних різновидів мови, мовна підсистема зі своєрідним словником, що відрізняється від інших різновидів переважно експресивно-оцінними властивостями складових її елементів і зазвичай пов'язана з певними сферами вживання мови» [74, с. 155].

Стилістичні трансформації з усіх типів трансформацій найскладніше зробити, оскільки, для переказу засобів виразності, необхідно володіти точними знаннями про стилістичні моделі вихідної мови. Як виявляється, для успішного перекладу бажано заповнювати стилістичні прийоми оригіналу адекватними прийомами перекладу [32, с. 67].

Одні й самі прийоми мають різну ступінь уживаності, виконують різні функції і мають різну питому вагу у стилістичній системі кожної мови, чим і пояснюється необхідність трансформацій. Стилістичні заміни так само можливі та необхідні, як і заміни граматичні та лексичні. При здійсненні лексичних та граматичних трансформацій, перекладач керується принципом передачі лексичного чи граматичного значення слова чи форми. При передачі стилістичного значення, перекладач повинен керуватися тим самим принципом – відтворити в перекладі той самий ефект, тобто викликати у читача аналогічну реакцію, хоча часто йому доводиться досягати цього, вдаючись до інших мовних засобів. Пе-

рекладач не повинен прагнути зберегти прийом, але повинен обов'язково відтворити його функцію в даному контексті [36, с. 100].

Серед прийомів, що вимагають стилістичних трансформацій при перекладі на українську мову, виділяють: алітерацію, інтерполяцію (змішування різних стилів), лексичний повтор, метафору, метонімію, порівняння, іронію, епітет. Стилiстичні прийоми в англійській та українській мовах несуть різну комунікативну функцію. Завдання перекладача полягає в тому, щоб або здійснити передачу цієї функції за допомогою відповідних лексичних одиниць мови, на яку перекладають, або зробити заміну на схожий за змістом стилістичний прийом. В процесі перекладу важливо також враховувати денотативне тло (денотація означає буквальне значення слова, тоді як конотація – це переносне значення слова), що дозволяє розпізнати специфіку експресивних виразів вихідної мови.

Стилiстичні прийоми різних мов в основі одні й ті самі, проте їх функціонування в мові розрізняється. При передачі стилістичного значення перекладач повинен керуватися тим самим принципом: відтворити в перекладі той самий ефект, тобто викликати в читача аналогічну реакцію, хоча йому часто доводиться досягати цього, вдаючись до зовсім інших мовних засобів. Наприклад: *A vault of a cave. – Печера, схожа на склеп.* Своєрідний за своїм структурним характером англійський епітет наразі переданий стилістичним прийомом, а саме порівнянням.

Одна й та ж мета може бути досягнута різними шляхами. Слід пам'ятати й те, що майже всі стилістичні прийоми багатофункціональні. При порівнянні стилістичних прийомів виявляються, може і не так явно, як при порівнянні граматичних форм та конструкцій, повні збіги, часткові збіги та розбіжність їх функцій. Як приклад можна порівняти функції прийому «алітерації» в англійській та українській мовах. Алітерація – прийом повторення першого звуку чи літери у наступних словах. Наприклад: *Wet and windy weather – Волога і вітряна погода.*

Тут ми бачимо частковий збіг при перекладі на українську мову слів *wet* та *windy*.

Оскільки стилістичні прийоми майже завжди багатofункціональні, як правило, під час перекладу виявляється функціонально-прагматична асиметрія оригінального та перекладеного текстів.

Висновки до Розділу 1

1. Публіцистичний стиль – це особливий функціональний різновид літературної мови, який знаходить своє відображення у мові засобів масової інформації: у газетах та журналах, на радіо і телебаченні, в Інтернеті, а також певною мірою і на публічних виступах. Це область, де перетинаються характерні особливості кількох функціональних стилів літературної мови. У ньому можна знайти як характерні риси безпосередньо публіцистичного стилю, так і стилів художнього, наукового чи офіційно-ділового і навіть розмовного.

2. Основними функціями публіцистичного стилю мовлення є функції впливу та інформаційна. З цими функціями напряму пов'язаними є характеристики стандартизованості та експресивності цього стилю.

3. Ознаки публіцистичного стилю, які виділяють і відрізняють його серед інших стилів мовлення це – істинність, достатність, аргументованість.

4. Телерепортаж є одним з головних інформаційних жанрів публіцистики, який відображає подію у русі та розвитку, у реальному часі та просторі, це своєрідний метод показу того, що відбувається. Науково-популярний телерепортаж відбувається на перетині науково-популярного та медійного дискурсів. Він виконує розважальну функцію, характерну для медіа дискурсу, поєднуючи її з пізнавальною, інформуючою функціями, властивими науково-популярному дискурсу.

5. Як наслідок для жанру науково-популярного телерепортажу характерне використання як емоційно-оцінної так і спеціалізованої лексики. Для впливу на

глядача а також привертання його уваги використовується широка гама стилістичних засобів – метафор, уособлень, епітетів, порівнянь.

6. Що стосується спеціалізованої лексики (термінів) то в цьому жанрі вживають як вузькоспеціалізовані (з поясненням) так і загальноживані терміни.

7. При перекладі науково-популярних репортажів ми вживаємо різноманітні типи перекладацьких трансформацій. Трансформаційний переклад застосовується для того, щоб встановити відносини еквівалентності між одиницями перекладу, які не мають прямих відповідностей у мові, на яку перекладають. У лінгвістиці виділяються лексичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, ПРИЙОМИ, СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ТЕЛЕВІЗІЙНОГО РЕПОРТАЖУ З ПРИРОДНИЧОЇ ТЕМАТИКИ

Матеріалом нашого дослідження слугували оригінальні телерепортажі про природу, взяті з англійськомовних інтернет каналів «National Geographic» та «Wild Earth». У виборі списку для перегляду і аналізу ми намагалися врахувати якнайбільше аспектів телерепортажу як жанру публіцистики, в першу чергу звертаючи увагу на лексико-стилістичні особливості мови авторів репортажів. Для цього ми сконцентрувалися на особливостях вживання термінів, лексико-стилістичних засобах виразності, і окремо на засобах експресивності.

Основною відмінністю науково-популярного телерепортажу є ясність та зрозумілість. Творець тексту вирішує складне завдання створення такого матеріалу, який буде зрозумілий нефахівцеві. Він повинен зробити текст доступним та зрозумілим практично будь-якому глядачеві. Наступним нашим завданням було виявити трансформації та прийоми, які можуть бути використані, щоб максимально наблизити нас до цієї мети і точно передати значення всіх лексико-стилістичних одиниць у тексті перекладу.

2.1. Особливості вживання і перекладу наукових термінів

Жанр науково-популярного репортажу характеризується мовними особливостями, які роблять його унікальним у своєму роді та дозволяють виділяти його у різноманітті інших жанрів публіцистики. До таких показників ставляться: використання термінів; вираження особистого досвіду, позицій та відносини автора за допомогою лексики з емоційно-оцінною конотацією; застосування лексичних та фразеологічних засобів виразності (епітетів, метафор, порівнянь, тощо).

Ключовими характеристиками науково-популярного телерепортажу як жанру, що знаходиться на перетині публіцистичного і наукового стилів мовлення є функція комунікації та функція впливу. У даному жанрі риси наукового стилю, як ми це з'ясували в пункті 1.3. нашого дослідження проявляються найбільш яскраво в порівнянні з іншими жанрами публіцистики. Отже, для здійснення функції комунікації у даному жанрі публіцистики, на наш погляд, є необхідним логічне подання інформації з наукових дисциплін – в нашому випадку це біологія і зв'язані з нею науки, тобто екологія, географія, хімія та ін.

Комунікативна функція телерепортажу реалізується значним чином через інформацію, яка подається глядачеві. Для розуміння лексики, пов'язаної з науковим стилем мовлення, необхідна наявність певного інформаційного запасу з тематики тексту. Приймаючи до уваги той факт, що аудиторія науково-популярного репортажу не володіє значним інформаційним запасом у вищевказаних наукових дисциплінах, журналіст намагається максимально пояснити значення термінів, які він вживає.

Під час перекладу науково-популярного репортажу, перекладач має надавати увагу взаємодії терміну з контекстом в якому він розкриває своє лексичне значення і таким чином перекласти його за допомогою добору адекватного еквівалента мовою перекладу. Тому Д'яков А.С. виділяє такі етапи в перекладі термінів: 1) визначення значення терміна в контексті; 2) переклад цього значення на рідну мову [18].

Перекладач має знати значення того чи іншого терміну – це одна з обов'язкових умов перекладу термінів. Механічне заучування термінів, без з'ясування їх сутності, без знання самого явища, процесу та механізму, про які йдеться мова в оригіналі, може призвести до значних помилок у перекладі. Тому для вірного перекладу наукових термінів, тобто вибору потрібного слова з ряду тих, що слугують для передачі терміном змісту поняття в різних його значеннях, має бути розуміння того, про що в тексті йдеться мова, знання явищ

дійсності та їх назв. Отже, перекладач має бути ознайомленим з відповідною сферою науки та володіти спеціальною термінологією [15].

Спеціалізовані терміни.

Термінологічна лексика є особливий пластом у лексичному наповненні науково-популярного репортажу. Проте, на відміну від наукового стилю, використання термінології у науково-популярному репортажі дещо відрізняється. Тим часом, під час роботи з текстами за фахом у нефахівців досить часто виникають труднощі, пов'язані з правильним розумінням та перекладом термінів. Розглянемо прийоми, які ми можемо використати для перекладу текстів науково-популярних репортажів про природу. Наприклад у репортажі про здорову їжу *Eating healthy with liver disease* [82]:

The oxygen we breathe helps to burn that fuel and whatever is not used right away is stored in the liver as glycogen. It's a form of carbohydrate or fat.

Тут автор вживає термін *glycogen*, і тут же пояснює його недосвідченому глядачеві. В перекладі терміну ми вживаємо транслітерацію. Транслітерація – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її графічної форми за допомогою букв мови перекладу. Цей прийом також використовується для перекладу неологізмів або термінів [82]:

Кисень, яким ми дихаємо, допомагає використовувати це пальне, а те, що не використано зразу, відкладається в печінці у вигляді глікогену. Це форма вуглеводів, чи просто жир.

Візьмемо ще один приклад з репортажу про генно-модифіковані культури *Growing corn from seed to harvest* [84]:

*For example, more than half of the corn now grown in the U.S. contains a gene from an insect-killing bacterium called *Bacillus thuringiensis*, or bacterium, that enables the corn to destroy beetle larvae.*

Ми тут теж бачимо вживання вузькоспеціалізованого терміну *Bacillus thuringiensis*, і його пояснення. В перекладі такого виду термінів ми можемо використати лексичну транскрипцію. Транскрипція — це формальне пофонемне відт-

ворення вихідної лексичної одиниці з допомогою фонем перекладної мови, тобто, спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її звукової форми за допомогою літер мови перекладу. Зазвичай цей прийом використовується для перекладу неологізмів, які не мають аналогів у мові перекладу. Отже:

*Наприклад, більше половини рослин кукурудзи, зараз вирощуваної в США, містить ген бактерії виду *Бацилус турінженсис*, яка є вбивцею комах.*

У телерепортажі *Nautilus: older than dinosaurs* [91], йдеться мова про вид молюсків, які почали своє існування задовго до появи динозаврів. Даючи характеристику виду, автор відмічає:

Nautiluses are the sole living cephalopods, whose bony body structure is externalized as a shell.

При перекладі назви молюска ми вдаємося до транслітерації. Таку ж саму трансформацію ми можемо використати при перекладі назви ряду, до якого відноситься ця тварина. *Cephalopods* можемо перекласти *цефалоподи*, або використавши лексичний еквівалент *головоногі*. Отже дане речення в перекладі виглядає таким чином:

Наутилуси – це єдині існуючі головоногі молюски, які мають зовнішній скелет у вигляді мушлі.

Як бачимо, тут особливість викладу матеріалу така, що терміни супроводжуються поясненням. Ця необхідність обумовлена тим, що глядачі, на яких орієнтується автор, не є фахівцями, таким чином значення вжитого терміну стає зрозумілим для широких мас. Тим не менш, можна також відзначити, що не кожен термін у науково-популярному тексті семантизується тим чи іншим чином, що наводить нас на думку про те, що все ж таки глядачі, яким цікава та чи інша тема, повинні мати певні фонові знання у вибраній ними темі телерепортажу. Водночас автори намагаються мінімізувати використання вузькоспеціальної термінології, навіть у випадках, коли цього вимагає тематика репортажу.

На наш погляд, таким чином автори прагнуть зробити тексти зрозумілими, та не вимагати підвищеної концентрації уваги від читача.

Терміни несуть великий обсяг інформації, але, на відміну від слів загальної лексики, які в основному багатозначні та емоційно забарвлені, терміни однозначні та позбавлені експресії [25]. Для полегшення розуміння терміна в науково-популярному репортажі про природу використовується кілька способів його введення у контекст.

Розглянемо приклад з репортажу про акул *Sharks 101* [93]:

Sharks also have skeletons made of cartilage instead of bone. Cartilage is a much lighter material than bone so sharks have less weight to carry.

У даному прикладі термін знову ж таки вводиться разом із його поясненням. Увага акцентована на самому терміні, який і надалі повторюється не один раз. Такий спосіб запровадження термінів називається прямим. У тексті перекладу спосіб запровадження зазначеного терміну зберігається, прийом який ми використовуємо тут – це лексичний еквівалент:

Також у акул не кістковий, а хрящовий скелет. Хрящова тканина набагато легша за кісткову, це значно зменшує масу тіла акули.

Надаємо ще один такий спосіб запровадження терміну з телерепортажу *Life without water* [88]:

This desert is fifty times more arid than California's Death Valley. As well as being the driest desert in the world, the Atacama is also one of the oldest.

Тут також термін вводиться разом з його поясненням. Для терміну *arid* ми можемо використати лексичний еквівалент *сухий* або перекласти за допомогою транскрипції. Саме слово журналіст пояснює в наступному реченні. Тобто ми бачимо знову той же ланцюжок: термін – пояснення. Перекладемо дане речення:

Аридний клімат цієї пустелі в п'ятдесят разів сухіший за клімат Каліфорнійської Долини Смерті. Являючись найсухішою пустелею в світі, Атакама також є одна з найстаріших пустель.

Візьмемо інший приклад знову ж таки з репортажу про акул [93]:

Plus, shark skin is covered with flat, v-shaped scales, called dermal denticles.

В даному випадку при перекладі було збережено структуру англійського речення, де термін введено в кінці речення. Увага акцентується не на самому терміні, а на понятті, що позначається ним. Такий спосіб називається інверсійним:

До того ж тіло акули захищене пласкою, у формі трикутничків лускою, яка має назву шкірні зубці.

Тобто тут автор тексту акцентує увагу не на назві луски, а на її формі. При перекладі терміну *dermal denticles* ми знову використовуємо лексичний еквівалент.

Ще одним варіантом введення терміну в репортаж є виніс його «за дужки», тобто автор просто згадує термін, не наголошуючи на ньому, і продовжуючи оперувати його поясненням. Для прикладу візьмемо опис павука з репортажу *The fantastic anatomy of spiders. All you have to know* [94]:

The second head extremity are the jaw palps or pedophelps. The jaw palps are sensory organs which help them perceive their environment.

При перекладі терміну ми вдаємося до лексичного еквіваленту та транскрипції, зберігаючи семантику лексичних одиниць речення:

На голові у павука є ще одні вирости які мають назву щелепні щупальця (педипальпи). Щелепні щупальця це чутливі органи, які допомагають сприймати їм зовнішнє середовище.

З'явившись у мові, термін реєструє поняття зі спеціальної сфери вживання, уточнює його. Слова загальної мови полісемічні, однак, ставши термінами, вони в переважній більшості набувають у відповідній галузі необхідної їм однозначності: точність конкретного явища природи потребує точності у визначенні назви цього явища [71].

Основним прийомом перекладу терміну є переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Еквівалент – це постійна лексична відповідність, яка точно збігається із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти в українській мові,

відіграють важливу роль під час перекладу. Вони є опорними пунктами в тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість визначити характер тексту. Для прикладу розглянемо текстовий фрагмент з теле-репортажу про білих ведмедів [95]:

After two and a half years of being inseparable, polar bear cubs wake up to a hard truth, mum is gone. She's got to start another breeding cycle.

Журналіст вживає тут метафори, в тому числі й фразеологічну: *being inseparable, wake up to a hard truth*, розповідаючи про життєвий цикл білого ведмеда в художньому стилі і, закінчуючи свою думку, вживає спеціалізований термін *breeding cycle*, за допомогою якого дає глядачу зрозуміти, що дана розповідь – це все ж таки репортаж науково-популярного жанру. При перекладі не вузькоспеціалізованих, а загальнонаукових і спеціалізованих термінів, як правило ми вдаємося до описаного нами вище прийому лексичного еквіваленту, беручи до уваги загальну специфіку конкретного тексту репортажу:

Два з половиною роки мама і дитинча весь час разом, але час йде, і одного ранку ведмежа прокидається, щоб усвідомити гірку правду: мама пішла. Пішла, щоб почати новий цикл розмноження.

Загальнонаукові терміни.

Візьмемо ще один приклад з репортажу про пустелю Атакаму та її мешканців [88]:

The Salar de Atacama is the largest salt flat in Chile. Its waters are filtered down from the Andes almost 200 miles to the east. With no way to escape the mountain plateau, the waters are trapped. They slowly evaporate, leaving behind a vast expanse, plateau of thick salt crust.

Аналізуючи даний фрагмент, ми бачимо, як використання загальнонаукових термінів: *salt flat, filtered, evaporate, plateau* допомагає репортеріві зробити свою доповідь лаконічною і в той же час максимально зрозумілою для будь-якого глядача. В той же час завдяки метафорам, які вживаються в описі кругообігу води: *escape, trap*, – факти про природне явище не просто «сухо» викладе-

ні, а тримають увагу глядача, примушують працювати його уяву. При перекладі загальнонаукових термінів фрагменту ми знову ж таки звертаємося до прийому лексичного еквіваленту:

Салар де Атакама – найбільший солончак Чилі. Воді, щоб потрапити до солончаку, треба було подолати майже 200 миль, помалу просочуючись зі сходу Андів. Потрапивши на гірське плато, звідки не має виходу, вода опинилася тут як в пастці. Далі, внаслідок поступового випаровування, неосяжні простори плато вкрилися товстим шаром сольової кірки.

Розглянемо ще приклад з телерепортажу *The unsung heroes of Arctic* [98]:

In this episode we meet an unexpected array of smaller species that each have their own peculiar but no less entertaining strategies for surviving in this brutal environment.

На нашу думку, терміни не повинні викликати якісь сторонні асоціації, які можуть негативно вплинути на зміст висловлюваного, тому перекладач повинен розуміти та перекладати термін однозначно, незалежно від його виду. Перекладемо даний фрагмент, використовуючи лексичний еквівалент для передачі значення термінів *episode, species, strategy, environment*:

У цій частині ми зустрінемо несподіваний набір дрібніших видів, кожен з яких має свої особливі, але не менш цікаві способи виживання в цьому жорсткому середовищі.

Доповнимо наші приклади [93]:

Unlike whale sharks, the megalodon was carnivorous, and consumed any creature that fit into it's nearly 10 foot wide mouth.

Один з лексичних еквівалентів терміну *carnivorous* – *м'ясоїдний*, але тут, на нашу думку, ми можемо використати прийом смислового розвитку; щодо слова *consumed*, то в цьому випадку я вважаю ми можемо в перекладі використати занижену лексику, для того щоб краще донести до глядача образ доісторичної акули:

На відміну від китової акули, мегалодон був хижаком, і пожирав будь яку істоту, що впадала до його пащі трьохметрової ширини.

Доповнимо ще одним прикладом загальнонаукової лексики, взятої з репортажу про стан лісів Амазонки [87]:

This wasteland in the province of Western Peru considered the most biodiverse spot on the Planet.

Ця величезне пустиння в одній з провінцій Східного Перу колись вважалося місцем існування найбільшої кількості біологічних видів на нашій планеті.

В перекладі терміну *the most biodiverse spot* ми пропонуємо конкретизацію. Що стосується *the Planet*, в англійській мові в даному прикладі воно вжите у якості власної назви, отже в мові перекладу ми додали присвійний займенник.

У останніх п'яти фрагментах, які ми переклали зустрічається загальнонаукова лексика, яка може використовуватися в будь яких наукових публікаціях. Переклад лексики такого роду, на нашу думку, обумовлений специфікою певного функціонального стилю, контекстом дискурсу викладу та поняттям, яке вміщує слово в конкретній галузі знань.

У семантичній структурі слова виділяються різні компоненти, домінуючим серед яких є денотативне (предметно-логічне, референціальне). Саме завдяки тому, що значення лексеми співвідноситься з предметним та логічним рядом та має денотативну спрямованість, можна говорити про можливість існування міжмовних лексичних відповідностей. Особливо це релевантно для слів у мові науки, основна стилістична риса яких – це прагнення точності та чіткості викладу і повне виключення довільного тлумачення суті предмета.

Отже, перекладаючи наукові терміни, важливо приймати до уваги вищевказані особливості вживання термінів у даних телерепортажах, підбираючи відповідні трансформації, і пам'ятаючи, що переклад не повинен протирічити головній думці тексту і структурі його викладу. Вірний переклад термінів як ключових одиниць тексту є необхідною умовою точності перекладу всього тексту телерепортажу.

2.2. Переклад стилістичних засобів телевізійного репортажу

У різних мов в основі одній й ті самі стилістичні прийоми, проте, їх функціонування у цих мовах різне. Ті ж самі прийоми мають не однакову ступінь уживаності, можуть виконувати різні функції і мати різну питому вагу у стилістичних системах різних мов, що й пояснює необхідність трансформації. Стилiстичні заміни є такими самими можливими й необхідними, як і граматичні та лексичні заміни. Коли ми здійснюємо лексичні і граматичні трансформації, ми керуємося принципом передачі лексичного чи граматичного значення слова або лексичних форм. Передаючи стилістичне значення ми маємо керуватися тим самим принципом – намагатися відтворити в перекладі той самий ефект, тобто викликати в нашого читача або глядача аналогічну реакцію, хоча часто нам доводиться досягати цього, вдаючись до інших мовних засобів. Тобто ми не повинні зберігати прийом, але маємо обов'язково відтворити його функцію в даному контексті [53].

Стилiстичні прийоми перекладу застосовуються у випадках, коли об'єктом перекладу служать стилістично зазначені одиниці вихідного тексту. Як відомо, деякі з них взагалі не можуть бути перекладені, інші вимагають суттєвих перетворень, і лише дуже незначна частина стилістично зазначених елементів вихідного тексту отримує при перекладі стандартну відповідність.

Як було сказано в розділі 1.3., до стилістичних прийомів на лексичному рівні відносяться повний, неповний лексичний повтор, порівняння, антитеза, аналогія, метафора, метонімія, іронія, епітет, вступні слова та конструкції. З метою проаналізувати вживання цих прийомів у телерепортажі про природу а також виявити шляхи їх перекладу розглянемо фрагменти передач про світ природи:

Про знищення амазонських лісів [87]:

Killing the Amazon: How the rainforest is faring under deforestation.

В самій назві репортажу ми бачимо метафори: *killing the Amazon* і *the rainforest is faring*. Неповний лексичний повтор як засіб виразності, який слугує для посилення експресивності, прослідковується в словах *rainforest*, *deforestation*. Перша частина заголовку репортажу зразу привертає увагу глядача, а друга пояснює, про що буде вестися мова. Крім того, тут можна прослідкувати імпліцитне значення метафори *rainforest is faring*. Ліс не тільки зменшується, але й стає далі в переносному значенні слова, тобто віддаляється від людини. Та й самі стилістичні засоби, що стосуються опису лісу мають антропоморфне забарвлення. Тобто знеліснення вбиває ліс (тут метонімія Амазонка) і примушує його відступати. Оскільки для англійської мови характерні дієслівні назви, бачимо тут використання герундію: *killing*, який є безособовою дієслівною формою, що вказує на процес. Орієнтуючись на проведений нами аналіз при перекладі ми використовуємо прийоми дослівний переклад, конкретизацію (*rainforest* – тропічні ліси), а також зміну порядку слів. Як варіант перекладу ми пропонуємо:

Знеліснення вбиває Амазонку: тропічні ліси відступають все далі.

Тобто в перекладі ми зберегли метафори і лексичний повтор і максимально відтворили стилістичне забарвлення назви телерепортажу.

Сконцентруємося в нашій роботі спочатку на метафорах та варіантах їх перекладу.

Далі візьмемо опис дерев в цьому телерепортажі:

Here are the trees, the real kings of the jungle, some topping 200 feet.

Журналіст тут використовує антропоморфну метафору *trees – kings*, для того, щоб підкреслити велич дерев і їх роль в тропічному лісі. При перекладі ми вдаємося до прийому доместикації і дослівного перекладу:

А ось і ці дерева, справжні королі джунглів, деякі досягають висоти 70 метрів.

Такі трансформації ми вживаємо для того щоб відтворити необхідний стилістичний ефект даного фрагменту, – автор тексту висловлює захоплення високою деревиною. Проаналізуємо ще фрагмент даного телерепортажу:

There are thousands of species living on it from fungi to ants. It's one of the reasons it's called the mother of the forest.

Метафора у цьому уривку є традиційною: дерево – це людська істота. На мій погляд, ми можемо перекласти її дослівно – аналогічними стилістичними засобами:

Різноманіття біологічних видів живе на цьому дереві. Ось чому ми називаємо його матір'ю лісу.

Журналіст, вдаючись до метафори та її різновиду – метонімії, викликає в глядача художній образ, який максимально яскраво передає значення дерева для лісових мешканців.

Розглянемо стилістичні засоби ще одного телерепортажу про природу який має назву: *Life without water* [88]. В самій назві репортажу ми можемо бачити парадокс – думку, що різко протирічить загальноприйнятій і протирічить (іноді тільки на перший погляд) тверезому глуздові. Справді, ми всі знаємо про вислів «вода – це життя», а тут виявляється є «життя без води». Розповідаючи про життя тварин, які живуть в пустелі, репортер вживає ще такі художні засоби як епітет *bleak prospects* і метафору *overlook opportunity*:

Despite the bleak prospects of life, if you know how, there are ways of surviving. The animals of the Atacama never overlook opportunity.

Дії тварин тут ототожнюються з діями людини. Запропонуємо переклад:

Не зважаючи на невизначеність яку несе з собою завтрашній день, якщо ти знаєш як, ти завжди знайдеш можливість пережити цей день. І тварини Атаками ніколи не впускають цієї можливості.

При перекладі першої частини фрагменту ми вдалися до антонімічної заміни і до заміни частин мови, а також використали додавання, адже перекладацькі трансформації дуже рідко вживаються окремо одна від одної – все це ми роби-

мо, щоб якомога точніше відтворити думку автора. Далі дії тварин уподібнюються до вчинків людини – метафора *never overlook opportunity* вимагає свідомих дій, до яких тварини не здатні, отже тут іде антропоморфізація образу мешканців пустелі. При перекладі цієї метафори ми використали дослівний переклад і заміну лексичного складу. Далі в телерепортажі автор продовжує звертатися до засобів антропоморфізму у змалюванні особливостей поведінки тварин:

There's not much to rule over, but whatever there is, he'll defend with unrestrained ferocity.

Розказуючи про самця виду ящірок, автор відмічає, що він «править чимось», а також через опис людських почуттів майстерно передає особливості поведінки тварини. Ми використовуємо тут дослівний переклад метафор:

Тут немає чогось особливого над чим можна володарювати, але те, що є, він захищатиме з нестримною люттю.

Метафоричні засоби є основними образотворчими засобами мови, вони включають усі види образного вживання слів та словосполучень, усі види переносних найменувань, які позначаються загальним терміном «тропи». Образотворчі засоби служать опису і є переважно лексичними [3, с. 102]. Можна виділити такі метафоричні засоби, як власне метафора, уособлення, епітет та порівняння.

Розглянемо опис дитинчати білого ведмедя в телерепортажі *The Life of a Baby Polar Bear. Wild Life The Big Freeze* [95]:

The most powerful force in the Arctic starts small, really small. So fragile, that it could break in your fingertips. It grows inch by inch, almost when no one's looking.

Автор репортажу тут називає білого ведмедя *the most powerful force in the arctic*, маючи на увазі, що ця тварина не має суперників серед інших. В той же час, журналіст протиставляє цьому дитинча білого ведмедя, настільки тендітне, що його можна травмувати навіть торкаючись пальцями. В перекладі першого речення ми намагаємося зберегти стилістичний посил автора, вживаючи тут за-

міну образу і дослівний переклад. В наступному реченні для збереження логіко-смислових зв'язків, ми, окрім заміни частин мови, додали до перекладу метафору і використали модуляцію, перетворивши одиниці розміру в одиниці часу.

У найсильнішої тварини Арктики дитинча народжується маленьких, дуже маленьких розмірів, і воно настільки тендітне, що навіть доторком пальця можна його травмувати. День за днем, подалі від чужих очей, ведмежа росте.

Виступаючи образною фігурою мови, метафора збагачує мову і додає їй виразності, проте останні дослідження в галузі когнітивістики доводять, що поряд з визнанням її естетичної цінності, метафору слід розглядати на більш глибокому рівні і віднести до способів пізнання світу, і хоча метафора традиційно розглядається в художньому тексті, не можна ігнорувати факт її проникнення в усі сфери людської діяльності, зокрема в українськомовний науково-популярний дискурс який розвивається під сильним впливом англійського, останній же характеризується особливою метафоричністю [62, с. 25]. Наведемо більш розгорнуті приклади з науково-популярних репортажів про природу:

Отже журналіст описує полярну лисицю в репортажі *The unsung heroes of Arctic* [98]:

Oh, wow! Though basically the size of a domestic cat, don't let appearances fool you. You know, you see this arctic fox bouncing about. Little bundles of fluff with their little smiley faces. It's so easy to forget that they are in fact little killing machines.

Перенос значення тут відбувається, по-перше, завдяки особливостям зовнішнього вигляду тваринки, – її пухнастості, будові паці і у цілому морди лисиці, і, по-друге, завдяки її поведінці при добуванні здобичі, – за день лисиця може вполювати близько п'ятдесяти лемінгів. При перекладі ми, намагаючись зберегти стилістичний ефект у описі полярної лисиці, частково замінили образ за допомогою лексичної трансформації, що стосується останньої у фрагменті метафори, *killing machines*, тут ми вдалися до дослівного перекладу:

Ви тільки погляньте! Хоча вона розміром десь з кішку, але хай це вас не вводить в оману. Знаєте, коли ця арктична лисичка стрибає навколо вас, цей пухнастик зі своєю усміхненою мордочкою, дуже тяжко втримати в голові що насправді ця тваринка – машина для вбивства.

А ось як у цьому ж репортажі автор описує зайця:

They're the kings of camouflage. I have walked past the spot four times? Five times. These arctic hares are not stupid.

Зайця дуже тяжко помітити завдяки кольору його хутра і особливостям оточуючого середовища, – автор просто висловлює це в метафорі-образі *kings of camouflage*. Далі, відмітимо, він вживає епітет *stupid*:

Вони королі маскування. Я пройшов повз їхнього лігва чотири рази? Ні, п'ять разів. Ці арктичні зайці зовсім не дурні.

Досить широко в науково-популярних репортажах автори використовують різноманітні епітети, які, як правило, виконують у них функцію означення та відрізняються переносним характером слова, що виражає його, та обов'язковою наявністю в ньому емотивних або експресивних та інших конотацій, завдяки яким виражається ставлення автора до предмету, що забезпечує емоційність викладу. Проаналізуємо вживання епітетів та їх переклад у телерепортажах про природу. Так, у передачі про птахів [88], журналіст вживає епітет, ведучи репортаж про фламінго:

Everything about them is tailored to counter the punishing conditions.

Умови, в яких живуть птахи, автор називає *punishing*, маючи на увазі особливості клімату. При перекладі ми вживаємо калькування:

Природа розробила їх так, щоб вони протистояли жорстоким умовам оточуючого середовища.

В тому ж телерепортажі автор дає опис рослин:

Fragile-looking flowers fight their way through the sandy soils.

Епітет *fragile-looking* описує вигляд рослин, перекладаючи цей епітет ми знову ж таки вживаємо калькування:

Тендітні на вигляд квіти пробиваються крізь піщаний ґрунт.

Розглянемо ще епітет в телерепортажі [85]:

An unusual and ingenious lizard, he would be nothing without his partner in crime.

Поведінка ящірки у автора незвичайна *unusual* та винахідлива *ingenious*. Взагалі, дедалі більше аналізуючи тропи в науково-популярних репортажах про природу, ми відмітили, що дуже часто автори цих репортажів вдаються до антропоморфізації в художніх засобах. Перекладаємо, використавши калькування:

Незвичайна та винахідлива ящірка. Але у неї нічого б не вдалося без свого спільника у вчиненні злочину.

Продовжимо наш аналіз фрагментом з того ж самого телерепортажу:

The Atacama is one of the most unforgiving places on Earth.

В даному прикладі ми бачимо епітет-характеристику пустелі. Тобто пустеля це місце, яке не пробачає. Одним епітетом автор репортажу розкриває сутність поняття *пустеля Атакама*. Для даного епітету ми не змогли знайти лексичного еквіваленту в українській мові. Пропонуємо наш варіант із заміною образу:

Атакама – одне з найжорстокіших місць на Землі

Загалом, в перекладі епітетів науково-популярних телерепортажів про природу, найчастіше ми вдаємося до дослівного перекладу, калькування або словникового відповідника. Розглянемо приклад з репортажу про вовків[100]:

Wolves are steeped in legends throughout history. The predator's powerful nature, piercing looks and spine-tingling howls continue to inspire both adoration and controversy around the world.

В перекладі ми намагаємося зберегти епітети і образи, які вони втілюють:

На протязі всієї історії людство возвеличує в легендах образ вовка. Могутня натура хижака, пронизливий погляд та виття, від якого заходиться серце, - все це викликає як обожнювання, так і суперечки людей у всьому світі.

В даному випадку при перекладі епітетів ми вдалися до калькування *powerful nature*, *piercing looks*, а також до заміни образу фразеологізму *spine tingling*.

Продовжимо наш аналіз прикладом з телерепортажу про природу Арктики [98]:

The Arctic's wards off almost every bird on the planet, except for a few determined little characters.

Характеризуючи особливості погоди Арктики, автор називає її жорстокою *brutal weather*. При перекладі ми знову ж таки вдаємося до прийому калькування:

Жорстока погода Арктики відлякує майже всіх птахів, за винятком декількох видів, які хоч і невеликих розмірів, але найбільш рішучі.

Епітет є одним із найяскравіших лексичних образних засобів, що зустрічаються в телерепортажах про природу. Цей засіб художньої виразності надає розповіді журналіста особливу емоційність, залучає читача до того, що відбувається на екрані.

Вибір стратегії перекладу, конкретної перекладацької трансформації був зумовлений такими чинниками як мовні норми мови, на яку робиться переклад, необхідність урахування широкого семантичного та стилістичного контексту. Найчастіший тип перекладацької трансформації при перекладі епітетів з англійської на українську мову – лексичний тип, калькування.

Провівши це дослідження, ми можемо зробити висновок, що епітет є одним із стилістичних прийомів, який служить для створення експресивності, та допомагає характеризувати явища у науково-популярному репортажі про природу, створює образну картину того, що відбувається на екрані та дозволяє глядачам повністю зануритися у телерепортаж. Переклад епітетів накладає на перекладача додаткове навантаження та відповідальність, тому що від нього потрібно адекватно передати закладену автором яскравість та багатогранність епітетів, а також майстерність автора, творця оригіналу.

В англomовних телерепортажах про природу автори також доволі часто вдаються до порівняння. Як ми вказали вище, порівняння також відноситься до різних засобів мови, воно здатне створювати образне уявлення про той чи інший факт, дію або явище. Два поняття, які зазвичай належать до різних класів явищ, порівнюються між собою за будь-якої однієї з характеристик; причому це порівняння отримує в англійській формальний вираз у вигляді таких слів, як *as, such as, as if, like, seem* та ін. Слід зазначити, що обов'язковою умовою для стилістичного прийому порівняння є схожість якоїсь однієї риси при повній розбіжності інших рис. Більше того, схожість зазвичай вбачається у тих рисах, які не є суттєвими, характерними для обох порівнюваних предметів (явищ), а лише для одного із членів порівняння. Наведемо приклади вживання порівнянь в репортажах про природу [95]:

Like a lung, sea ice breathes life into the Arctic every year.

Автор порівнює роль замерзання океану для арктичних тварин з дихальною функцією легень. При перекладі ми вдаємося до прийому калькування (дослівний переклад):

Морська крига, як легені, щороку вдихає життя в Арктику.

Візьмемо для прикладу ще одне порівняння з репортажу про пустелю Атакаму [88]:

The life conditions of the Atacama Desert are more similar to the surface of Mars than anywhere else on Earth.

Порівнюючи пустелю Атакаму з планетою, на якій немає життя, автор відразу доносить до глядача умови існування живих організмів пустелі. Тут ми також використовуємо калькування:

Умови життя в пустелі Атакама більше схожі на умови поверхні Марса, ніж будь-які інші місця на Землі.

Далі в даному репортажі автор змальовує поведінку комах за допомогою порівняння:

In the heat of the day, flies, gathering like black clouds, descend on the water's edge.

Журналіст за допомогою порівняння допомагає зрозуміти глядачу чисельність комах на березі водойми.

У спеку мухи, як чорні хмари, спускаються на край водойми.

Як бачимо, засоби образності мають дуже багато аспектів, і в репортажі, виступаючи засобом індивідуальної авторської оцінки являють собою особливу складність для перекладу. Так як тропи в мові оригіналу не завжди передаються словниковими відповідниками в мові перекладу, вибрані способи перекладу враховують як випадки збереження образності, так і випадки її нейтралізації.

Комбінація засобів стилістики створює смислову єдність у науково-популярному телерепортажі і при цьому представляє для перекладача особливу складність. Дуже часто трапляються випадки, коли стилістична особливість реалізується за допомогою декількох засобів і прийомів, і всі вони належать до одного мовного рівня. Розглянемо образність, як стильову ознаку науково-популярного підстилю. На лексичному рівні ця ознака передається за допомогою метафори.

Метафора відбиває особливий характер образності науково-популярного підстилю, – іншу за своєю сутністю образність, ніж у художньому тексті. Метафора-образ допомагає виразу поняття. Основна функція метафори у системній єдності науково-популярного телерепортажу – назвати явище, поняття, об'єкт, процес, ознаку; розкрити його сутність. Образність також виражається з допомогою метонімії та іронії. Отже, метафоричні засоби можуть розглядатися як засоби додаткового пояснення, які допомагають у розумінні сенсу та, таким чином, полегшують процес сприйняття та засвоєння інформації – отже ми можемо вести мову про освітню функцію засобів образності в науково-популярному репортажі про природу.

2.3. Засоби передачі експресивності у перекладі

Мовленнєва експресія – ознака тексту що передає смисл зі збільшеною інтенсивністю, виражає внутрішній стан мовця. Під експресивністю розуміють таку систему мовних засобів, яка дає змогу як найвиразніше передати зміст і ставлення автора до нього, а внаслідок цього й підсилити вплив на емоційну, інтелектуальну й вольову сферу реципієнта. У науково-популярних телерепортажах засоби експресивності є одними з провідних, враховуючи загальну специфіку жанру і роль цих засобів у реалізації функції впливу телерепортажу [55, с. 40].

Поняття «експресії» та «експресивності» помилково ототожнюють. Однак, експресія служить збільшенню та підсиленню виразності, а експресивність – це вже і є та сама збільшена та підсилена виразність. Тобто, під «експресивним» варто розуміти не виразність, а збільшення, інтенсифікованість, підсилення, адже виразним є будь-який мовний знак, інакше він би не виконував свою функцію

У сучасній лінгвістиці мовна експресія це досить широке та узагальнене поняття. За визначенням це сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мови, що забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті засобом суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту чи адресата мовлення, водночас експресивність може бути властивою одиницям усіх рівнів мови [7, с. 245]. У сучасній лінгвостилістиці наразі системні дослідження використання емоційно-експресивних засобів у медійних текстах природничої тематики відсутні. З цієї причини досить проблематично визначити та описати емоційно-експресивні засоби, що вживаються у текстах телерепортажів про природу.

На наш погляд, на лексичному рівні існують такі засоби та прийоми, які найвиразніше відображають риси мовленнєвої експресії науково-популярного телерепортажу про природу, як підстилю публіцистичного жанру:

а) повний або неповний лексичний повтор, який надає ясність викладу, виконує такі функції як характеризуюча, емоційно-експресивна, функцію ство-

рення посилення та наростання емоцій, створює експресивність та виразність тексту.

Наприклад, візьмемо фрагменти з репортажу *Out there with Jack Randall: The Thorny Devil of Australia* [97]:

Look at this desert! You've heard of the Sahara Desert. This is the Red Center of Australia. This is the equivalent to the Sahara in Australia. It is really, really vast and sparse. This sand, red sand, is why it's called the Red Center.

Погляньте на цю пустелю! Ви чули про пустелю Сахара. Ця ж пустеля має назву Червона пустеля Австралії. Це австралійська Сахара. Справді, справді така ж сама величезна і не заселена. Завдяки піску, червоному піску її назвали Червона пустеля.

У даному прикладі ми бачимо лексичний повтор, який виконує експресивну функцію. За допомогою даного прийому репортер привертає увагу глядачів до ключового по значенню слову *desert*. При перекладі ми зберігаємо лексичний повтор для правильного відтворення прагматики тексту. Серед засобів виразності тут також слід відмітити використання оцінних одиниць *really vast*, які також посилюють експресивність тексту. Перекладаючи їх, ми використовуємо такий прийом, як заміна частин мови, для того, щоб зберегти емотивність тексту. Надаємо ще один приклад з того ж телерепортажу:

The amazing thing is, well, it's got this little hump on his back here. That's a false head. It's a decoy head. So if a predator, like a hawk, would come along, it would stick his head in the sand and just show that fake head. The hawk attacks the fake head and the thorny devil survives.

Дивовижна річ, погляньте, тут у неї маленький горбик на спині. Це несправжня голова, а точніше підставна голова. Якщо ящірка зустрічає хижака, наприклад яструба, вона занурюється своєю головою в пісок, так щоб цю несправжню голову було видно. Яструб кидається на несправжню голову і ящірка-молох лишається живою.

Повторами автор фіксує увагу глядача на слові *head*; розберемо ще прийоми, які вживає тут автор для посилення експресивності репортажу. На початку речення автор вживає оцінну лексику. Тут також ми бачимо використання речень у наказовому способі. Не можна не відмітити використання військової лексики, що є характерним для публіцистичного стилю – слова *attack*, *survive*. Крім того, автор вживає тут метафору *decoy head*, за допомогою якої називаємо виріст на спині ящірки. При перекладі ми вдаємося до прийому додавання, а також до прийому зовнішня (друге речення) та зовнішня (перше речення) інтеграція. Що стосується перекладу метафори, то краще всього, на нашу думку, тут вжити дослівний переклад.

Повтором, чи репризою, називається фігура мовлення, що полягає у повторенні звуків, слів, морфем, синонімів чи синтаксичних конструкцій за умов розташування досить близько один від одного, щоб їх можна було помітити. До предметно-логічної інформації повтор, як правило, нічого не додає, і тому його можна деякою мірою розцінювати як надмірність. Але вживати термін «надмірність» для повтору можливо лише з застереженням, тому що повтор передає значну додаткову інформацію емоційності, експресивності та стилізації, і, крім того, часто є основним засобом зв'язку між реченнями [58, с. 81]. Нами були виявлені різні види повторів у науково-популярних телерепортажах, де їх використання слугує створенню додаткової експресивності та емоційності викладу, і тим самим допомагає привернути увагу читача до тієї чи іншої ідеї автора та затримати цю увагу на важливих моментах.

Проаналізуємо ще декілька фрагментів, виявляємо наступні засоби мовленнєвої експресії в телерепортажах про природу:

б) розповідь від першої особи, звернення безпосередньо до глядача, створює у нього відчуття причетності до того, що відбувається, відображає експресивність, переконливість та наочність. Для прикладу візьмемо фрагмент телерепортажу про життя білих ведмедів [90]:

If we switch from a normal camera, like this camera and the camera you're looking at me on now, to a thermal camera, you're now looking at me in heat. So, if I take my glove off, you see how my hands and my face are bright orange. That means, I'm losing heat to the environment like there is no tomorrow. I'm so badly adapted to this place. Whereas, if you look at the bear, he's that dark purple, almost black color. And that is because of that thick, thick fur, which obviously I don't have. My biggest challenge here is keeping warm enough, whereas his is keeping cool enough.

При перекладі ми намагаємося передати прагматичний ефект фрагменту:

Якщо ми переключимо камеру із звичайного режиму, який зараз у моєї камери і у камери, за допомогою якої ви мене зараз бачите, на режим тепловізора, - то ви побачите тепло мого тіла. Отже, якщо я зніму рукавицю, ви побачите, які мої руки й обличчя яскраво-помаранчеві в цьому режимі камери. Це означає, що моє тіло віддає тепло в навколишнє середовище, наче сьогодні останній день мого життя. Я дуже погано пристосований до цих умов. Тим часом, якщо ви подивитись на ведмедя, то він на камері такого темно-фіолетового, майже чорного кольору. І це через те густе-густе хутро, якого в мене, очевидно, немає. Моя найбільша проблема тут – зберегти достатньо тепла, тоді як його – зберегти достатньо прохолоди.

в) використання експресивно-забарвлених слів. Так, у науково-популярних репортажах дуже часто використовуються експресивно-забарвлені прикметники та прислівники, а також підсилювальні прислівники, так звані інтенсифікатори, - іноді вони зустрічаються в одному ж самому засобі експресії. Візьмемо фрагмент з репортажу про Арктику, де репортер розповідає про шанси зустріти білого ведмедя [89]:

Finding them in this massive, featureless landscape is nearly impossible, unless, you're this guy.

При перекладі засобу експресії *nearly impossible* у цьому випадку ми використовуємо дослівний переклад:

Виявити їх у цьому величезному, невиразному ландшафті майже неможливо, якщо вам ніхто не допоможе у цьому.

І зразу продовжимо другим прикладом з того ж самого репортажу:

I can't quite believe, we've found this beautiful female polar bear. I say "we found her", I had nothing to do with it. It was all down to our absolutely incredible, polar bear tracker, Morris.

Тут ми можемо бачити так звані прислівники-інтенсифікатори, які збільшують експресивність викладу: *quite* та *absolutely*, останній значним чином посилює експресивність прикметника *incredible*; перекладаємо дослівно та використовуємо словниковий відповідник, зберігаючи експресію даного фрагменту:

Я ще не зовсім вірю, але ми знайшли цю прекрасну самку білого ведмедя. Я кажу «ми її знайшли», та особисто я до цього нічого не доклав. Це сталося завдяки нашому абсолютно неймовірному досліднику білих ведмедів Моррісу.

Продовжимо аналізувати цей репортаж:

But most importantly, between her legs, snuggled up, is a tiny, tiny little polar bear cub. And you can see it's so tightly snug in mum. And that's really key, 'cause right now it doesn't have a lot of body fat, that fur, isn't that thick. So it's really gotta' rely on mum to keep warm.

Отже, проаналізуємо даний фрагмент на наявність експресивно-забарвленої лексики. Ми тут бачимо прислівник, який виражає кількісну експресивність *most*, далі ми бачимо лексичний повтор слова *tiny*, яке характеризує розмір ведмежати, що також посилює прагматичний ефект цієї лексеми. Далі, в наступному реченні,

репортер звертається до глядачів, пропонуючи звернути їх увагу на те, як ведмежа горнеться до своєї мами: *so tightly*. Тобто прикметник характеризується часткою *so*, що також підкреслює експресивність телерепортажу. Наступні речення містять підсилювальний прислівник (інтенсифікатор) *really*. В перекладі ми зберігаємо всі засоби експресії, що зустрілися у тексті, лише при перекладі репризи (лексичного повтору), ми використовуємо прийом додавання:

Але найголовніше, що між її лап видно ще зовсім крихітне ведмежатко, яке пригортається до мами. І ви бачите, як щільно воно намагається пригортатись. І це дуже важливо для ведмежатка, тому що зараз у нього не так багато жиру, а хутро не таке густе. Тож, щоб зігрітися, ведмежаті потрібна допомога мами.

в) використання емоційних вигуків, які є свого роду експресивними знаками різних хвилювань репортера: такого виду конструкції дуже часто вживаються у так званих репортажах «наживо», для посилення експресії і максимального впливу на глядачів. Розглянемо приклад з репортажу *Diving for endangered sea turtles in Australia: out there with Jack Randall* [81]. В цьому фрагменті група вчених, разом з журналістом – автором репортажу, ловлять морських черепах, щоб їх помітити для наукових цілей. Виявляється, що зловити черепаху зовсім не так легко, і коли це автору вдається, він, за допомогою вигуків, транслює глядачам свої емоції:

There's one there, Jack. It's right there. Jack! Jack! I'm on it! Got him! Woohoo! Look at that. It's a little baby, a green turtle, the first one. These things move through the water so quickly, just glide through seamlessly. Wow, look at you!

При перекладі вигуків з англійської мови на українську ми маємо перейти в експресивне поле української мови і застосувати описовий переклад, в іншому випадку ми не отримаємо відповідного прагматичного ефекту від даного виду лексики у репортажі:

Там є одна, Джек. Це прямо там. Джек! Джек! Я на ній! Зловив її! Ура! Подивіться на це. Це маленьке дитинча, зелена черепаха, перша. Вони рухаються у воді так швидко, просто ковзають без усіляких перешкод. Ого, ти тільки подивись!

г) незважаючи на те, що текст засобів масової інформації має надавати об'єктивну інформацію та оцінку, автори часто використовують нашарування експресивних слів, – адже це має вплив на читача і показує істинне ставлення автора до висвітлених подій. Наприклад, використання прикметників у найви-

щому ступені порівняння. Автор розказує про вид тюленів, популяція яких була майже знищена [86]:

The Island of South Georgia was the scene of one of the worst wildlife massacres in history. The species was driven to near extinction.

Перекладаємо, використовуючи лексичний еквівалент:

Острів Південна Джорджія став ареною однієї з найгірших різанини дикої природи в історії. Вид був майже доведений до вимирання.

Або візьмемо для прикладу характеристику полярного зайця з телерепортажу *The unsung heroes of Arctic* [98]:

Man, they're quick! They're one of the fastest animals in the Arctic. They can clock 37 miles an hour at top speed.

Як бачимо, в цьому прикладі у нас ще є вигук, який також посилює експресивність даного фрагменту:

О, Господи, яка швидкість! Це одні з найшвидших тварин Арктики. Їх максимальна швидкість може перевищувати 37 миль на годину.

Як бачимо, журналіст, використовуючи засоби експресії, намагається передати глядачеві враження від швидкості зайця.

Остаточно визначити експресивне забарвлення будь-якої лексичної одиниці нам допомагає навколишній контекст. У ньому нейтральні слова можуть сприйматися як піднесені і урочисті; а висока лексика за інших обставин може набувати глузливо-іронічного забарвлення; інколи прозвучати лагідно може навіть лайливе слово, а ласкаве слово, навпаки, може звучати презирливо. Поява у лексичної одиниці в залежності від контексту додаткових експресивних відтінків значно розширює образотворчі можливості лексики англійської мови.

Завершуючи розділ про засоби експресивності телерепортажів про природу, ми не можемо обійти нашою увагою такий стилістичний засіб для вираження та посилення експресії висловлювань, як фразеологізм. Фразеологізми виділяються великою експресивністю. Їх експресивність залежить від їх походження, стильової належності та змісту, а іноді також і форми. Структурна або структу-

рно-семантична трансформація, тобто руйнування їх усталеної зовнішньої або внутрішньої форми, є найпопулярнішим прийомом посилення виразності фразеологізмів. Складність перекладу фразеологічних одиниць пояснюється складним, поліфонічним характером їхнього плану змісту, а також завантаженістю культурно-значущою інформацією, часто специфічною для культурно-мовної спільноти. Фразеологізми репрезентують собою пласт мовних одиниць, що найбільш активно використовуються культурою для втілення та вираження культурних смислів – речових чи історичних реалій, символів, стереотипів і еталонів, а також денотатів психологічного та соціального життя, що індивідуально осмислюються кожною мовною спільнотою. Образна мотивованість та двоплановий характер багатьох фразеологічних одиниць, особливо ідіом, є підставою для втілення ними певного емотивно-експресивного та ціннісного сенсу.

Ці властивості фразеологічних одиниць роблять їх особливим об'єктом для перекладу: фразеологізмам важко знайти еквіваленти в інших мовах, якщо виходити з розширеного розуміння плану змісту мовної одиниці, не зводячи її до денотативного ядра значення та референтної віднесеності [61, с. 28].

Проаналізувавши двадцять телерепортажів про природу, ми відмічаємо, що переклад фразеологічних одиниць в даних репортажах є найбільш складним.

В ідеалі, переклад повинен прагнути до збереження всіх компонентів плану змісту фразеологічної одиниці – денотативного, емоційно-оцінного, функціонально-стилістичного та культурно-конотативного, проте, з огляду на вищеназвані причини, повна еквівалентність при перекладі цього пласта лексики досягається рідко.

Фразеологічні одиниці засновані на образі, а образна мотивація у вираженні подібного змісту в англійській і українських мовах, як правило, відрізняється. Отже, буквальний переклад, який відтворює образну мотивацію (внутрішню форму) і структуру фразеологізму, буде або нееквівалентним, або таким, що порушує норми мови перекладу. Крім того, один і той же образ дає потенційну

можливість різних інтерпретацій і може бути по-різному зрозумілий носіями різних мов і культур.

Розглянемо вживання фразеологізмів у телерепортажах. Так, описуючи спів птаха у репортажі журналіст вдається до такої фрази [88]:

Snow buntings are an Ice Age bird known for singing their little hearts out.

Перекладаючи цей фразеологізм з даного уривку на українську мову ми маємо вжити еквівалент на рівні фразеологічної одиниці:

Снігова вівсянка це пташка що існує ще з часів Льодовикового періоду, вона відома тим, що вкладає у свій спів всю свою маленьку душу.

Надаємо приклад фразеологізму з телерепортажу про поведінку ящірок [85], де у контексті самиця ящірки роду *Phabian* під наглядом свого самця приваблює ще одну ящірку чоловічої статі свого ж, зрозуміло, роду, з метою прогнати останнього з їх спільної території:

This female is his honey trap. Her job is to distract invading males with sexual pheromones, allowing her mate to ambush the unsuspecting intruder.

В даному випадку ми можемо стверджувати, що слово *honey* має значення люба, дорога, солодка у конотативному значенні, як звернення до особи жіночої статі. При перекладі ми вдалися до описового перекладу:

Ця самиця – його пастка для закоханих. Її завдання – приваблювати статевими феромонами інших самців, які забрели на цю територію, зробити так, щоб вони кинули всі свої справи і прибігли до неї, і тут же, в засідці, на прибульця, який нічого не підозрює, чекає самець цієї ящірки.

Описовий переклад зводиться, здебільшого, до перекладу не самої фразеологічної одиниці, а її тлумачення. При цьому може бути використаний опис, пояснення, порівняння, тлумачення, тобто всілякі засоби, які допоможуть передати у максимально ясній та короткій формі зміст фразеологічної одиниці.

Наведемо ще звідти ж ще декілька прикладів фразеологічних одиниць та їх переклад:

It isn't long before a trespasser catches their eye.

У даному випадку ми теж вдаємося до описового перекладу:

Проходить небагато часу перед тим як вони помічають порушника.

З репортажу про пустелю [88]:

Bacteria in the soils of the Atacama could hold the key to the beginning of planetary life. These little creatures are one of the oldest animal species still in existence. Unchanged for more than 70 million years. They're born survivors, able to withstand very warm alkaline waters.

В цьому випадку ми також застосували описовий переклад для фразеологічних одиниць *hold the key* та *they're born survivors*:

Бактерії в ґрунті Атаками можуть бути ключом до таємниці походження життя на Землі. Ці маленькі істоти є одними з найдавніших видів тварин, які все ще існують. Існують без змін уже на протязі сімдесяти мільйонів років. Вони здатні вижити майже будь-де, навіть у дуже теплій лужній воді.

При перекладі фразеологізмів слід звертати увагу на конкретну ситуацію, в якій було вжито фразеологізм. Контекст дає можливість перевірити адекватність застосування способів перекладу фразеологізмів.

Фокусом дослідження способів перекладу засобів експресивності був образний ефект, що виробляється оригінальним та перекладним фрагментом тексту, описаний у термінах експресивності, – ступінь емоційності та психологічної напруженості що викликається за допомогою засобів експресивності. Критерієм ефективності способів перекладу стало збереження у перекладі експресивності оригінального виразу. На наш погляд, згідно з отриманими результатами, всі розглянуті способи перекладу засобів експресивності з англійської на українську мову переважно зберігають експресивність оригінальних виразів або не виявляють її суттєвих змін.

Висновки до Розділу 2

1. У процесі зіставного аналізу тексту науково-популярного телерепортажу на англійській мові та його українського перекладу були виявлені лінгвостилістичні особливості науково-популярного телерепортажу про природу.

2. У результаті аналізу було встановлено, що у науково-популярних репортажах про природу використовується значна кількість як спеціалізованих, так і загальнонаукових термінів. При введенні спеціалізованих термінів в мову телерепортажу, автор обов'язково пояснює глядачеві значення терміну. Як правило, спеціальні терміни перекладаються за допомогою транскрипції або транслітерації; що стосується загальних термінів, то самим поширеним прийомом їх перекладу є лексичний еквівалент.

3. За допомогою термінів інформація, яка передається від репортера до глядача у науково-популярних репортажах про природу, набуває максимальної наповненості. Терміни тримають увагу глядача у руслі наукової популярності, їх переклад тісно пов'язаний з контекстом репортажу і має викликати необхідний прагматичний ефект.

4. У результаті аналізу було також встановлено, що, наряду з великою кількістю термінів, у науково-популярних текстах активно використовуються засоби образності. При перекладі стилістичних засобів важливо відтворити не сам засіб, а ефект, який він справляє в тексті телерепортажу. Тобто, важливий не засіб, а функція яку він виконує. Як правило, для перекладу стилістичних засобів підбираються лексичні еквіваленти, передбачається також дослівний переклад або переклад за допомогою функціонального аналога.

5. Тропи в науково-популярному репортажі допомагають розкривати сенс понять, явищ, їх внутрішню структуру, на це треба звернути увагу при перекладі. Отже, ми можемо стверджувати, що тропи-образи часто в репортажах виконують «освітню функцію».

6. Явища, тварини, рослини, – все це в репортажах про природу майже завжди персоніфіковане (антропоморфне).

7. Для посилення функції впливу у телерепортажах про природу дуже часто вживається мовленнєва експресія. Перекладач повинен враховувати, що мовні засоби, за допомогою яких відтворюється експресивна лексика тексту оригіналу, при перекладі не можна просто замінювати однотипними мовними засобами мови перекладу, тому що при цьому не вийде адекватно відтворити прагматичний потенціал тексту оригіналу. Важлива не тільки адекватна передача лексичного значення використовуваних мовних засобів, але також передача їх синтаксичного значення і стилістичного забарвлення оригіналу.

8. Передача лінгвостилістичних особливостей, виражених засобами мовленнєвої експресії, такими, як: лексичний повтор, експресивно-забарвлена лексика, вигуки, а також фразеологічними одиницями, у переважній кількості прикладів здійснюється за рахунок використання дослівного перекладу, калькування а також описового перекладу.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Шляхом вирішення поставлених задач, ми дослідили лінгвостилістичні особливості зображення світу живої природи у сучасних англomовних телерепортажах у перекладацькому аспекті.

Ми визначили, що телерепортаж про природу є репортажем науково-популярного жанру з усіма його ознаками і мовними особливостями. Для їх аналізу ми дослідили публіцистичний стиль мовлення, як особливий функціональний різновид літературної мови, що знаходить своє відображення у мові засобів масової інформації: у газетах та журналах, на радіо і телебаченні, в Інтернеті, а також певною мірою і на публічних виступах.

В процесі дослідження ми визначили особливості публіцистичного стилю мовлення, головною з яких є наявність у ньому рис всіх функціональних стилів літературної мови. Основними функціями публіцистичного стилю мовлення є функції впливу та інформаційна. З цими функціями нап'язаними є характеристики стандартизованості та експресивності цього стилю. Ознаки публіцистичного стилю, які виділяють і відрізняють його серед інших стилів мовлення це – істинність, достатність, аргументованість.

Отже, вивчаючи телерепортаж, ми далі його характеризуємо його, як один з головних інформаційних жанрів публіцистики, який відображає подію у русі та розвитку, у реальному часі та просторі, – тобто це своєрідний метод показу того, що відбувається. Структура телерепортажу, – це ознайомлення глядачів зі змістом репортажу, потім основна частина – викладення основного матеріалу, і заключна, або підсумки. Ми відмітили, що семантична частина телерепортажу значним чином залежить від особистості автора репортажу, його стилю подачі матеріалу.

Продовжуючи вивчати науково-популярний телерепортаж ми зробили висновок, що даний репортаж відбувається на перетині науково-популярного та медійного дискурсів. Він виконує розважальну функцію, характерну для медіа

дискурсу, поєднуючи її з пізнавальною, інформуючою функціями, властивими науково-популярному дискурсу.

Отже, внаслідок вищевказаних особливостей, для жанру науково-популярного телерепортажу характерне використання як емоційно-оцінної так, і спеціалізованої лексики. Для впливу на глядача, а також привертання його уваги, використовується широка гама стилістичних засобів – метафор, уособлень, епітетів, порівнянь. Спеціалізована лексика, представлена науковими термінами, в свою чергу виконує інформативний вплив на глядача.

Терміни, що вживаються у телерепортажах на природничу тематику діляться на загальнонаукові і спеціальні. При введенні спеціальних термінів в мову телерепортажу, автор обов'язково пояснює глядачеві значення терміну. Як правило, спеціальні терміни перекладаються за допомогою транскрипції або транслітерації, що стосується загальних термінів, то самим поширеним прийомом їх перекладу є лексичний еквівалент.

У результаті аналізу було також встановлено, що, наряду з великою кількістю термінів, у науково-популярних текстах активно використовуються засоби образності. При перекладі стилістичних засобів важливо відтворити не сам засіб, а ефект, який він має на глядача в тексті телерепортажу. Тобто, важливий не засіб, а функція яку він виконує. Як правило, для перекладу стилістичних засобів підбираються лексичні еквіваленти, передбачається також дослівний переклад або переклад за допомогою функціонального аналога.

В ході нашої роботи ми виявили, що тропи в науково-популярному репортажі допомагають розкривати сенс понять, явищ, їх внутрішню структуру, на що треба звернути увагу при перекладі. Отже, ми можемо зробити висновок про «освітню функцію» стилістичних засобів в телерепортажі про природу. Також тут нами була виявлена антропоморфність великої кількості тропів.

Для реалізації функції впливу у репортажах даного виду дуже часто вживається мовленнєва експресія. Перекладач повинен враховувати, що мовні засоби, за допомогою яких відтворюється експресивна лексика тексту оригіналу, при

перекладі не можна просто замінювати однотипними мовними засобами мови перекладу, тому що при цьому не вийде адекватно відтворити прагматичний потенціал тексту оригіналу. Важлива не тільки адекватна передача лексичного значення використовуваних мовних засобів, але також передача їх синтаксичного значення і стилістичного забарвлення оригіналу.

Отже передача лінгвостилістичних особливостей, виражених засобами мовленнєвої експресії, такими, як: лексичний повтор, експресивно-забарвлена лексика, вигуки, а також фразеологічними одиницями, у переважній кількості прикладів здійснюється за рахунок використання дослівного перекладу, калькування а також описового перекладу

У ході роботи над теоретичним та практичним матеріалом склалася гіпотеза, згідно з якою тропи в науково-популярних репортажах про природу, написаних в оригіналі на англійській мові, володіють більшою експресивністю, ніж тексти на українській мові, внаслідок чого очікується, що при перекладі науково-популярних телерепортажів бувають часті випадки зниження експресивності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева Л. О. Виразальні засоби мови у текстах розмовного, художньо-го та публіцистичного стилів. Донецьк: Юго-Восток, 2009. 202 с.
2. Андрійв Р.М. Перекладацький аспект англійських багатокомпонентних термінів / Р.М. Андрійв; наук. кер. О.М. Медвідь // Перекладацькі інновації : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. / Ред. кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова та ін. Суми : СумДУ, 2010. С. 29-31.
3. Арнольд І. В. Стилїстика сучасної англійської мови. М. 2018. 300 с.
4. Білецька О.О. Переклад інформаційно-новинних текстів у контексті між-культурної комунікації. Київський національний університет культури і мис-тецтв «Молодий вчений» № 3 (30) березень, 2016. С. 21-25.
5. Білозерська Л., Возненко Н., Радецька С. Термінологія та переклад: навч. посіб. для студ. філол. напряму підготовки. Вінниця. 2013. 231 с.
6. Богатько В.В. Еліпсація в аспекті сучасних тенденцій розвитку виразаль-них засобів мови (на матеріалі газетних текстів) / В.В. Богатько // Наукові за-писки. Вип. 80. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. С. 9-16.
7. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексико-графічний і функціональний аспекти: Монографія / Н. І. Бойко. Ніжин: Видав-ництво «Аспект-Поліграф», 2005. 552 с.
8. Бубнова Г. І., Гарбовський Н. К. Письмова і усна комунікація // Синтаксис и просодія. М. 1991. С. 103.
9. Вакулик І.І. Полісемія у сучасній термінології. Наукова спадщина. проф. С.В Семчинського і сучасна філологія: зб. наук. праць. Ч.1. Київ. 2001. С. 155–162.

10. Василюк І. М. До питання про актуалізацію англомовних запозичень // Проблеми зіставної семантики: Доповіді та повідомлення Міжнар. наук. конф. 25-27 вересня 1997 р. Київ : КДЛУ, 1997. С. 125-129.
11. Верба Г.В., Верба Л.Г. Порівняльна стилістика англійської та української мов. Вінниця: Нова книга, 2003. 160 с.
12. Вербицька О. А. Термінологічна лексика і метафоризація. Київ. Мовознавство. 1983. №6. С. 47-50.
13. Водяницька Ю. П. Метафора та її лінгвістичні характеристики в аспекті адресованості художнього тексту // Вісник КДЛУ: Дослідження молодих вчених. Сер. філол. Вип. 1: Проблеми семантики слова та тексту. Київ., 1997. С. 54-64.
14. Водяницька Ю. П. Комунікативно-семіотичний аспект функціонування метафори в художньому тексті // Вісник КДЛУ: Дослідження молодих вчених. Сер. філол. Вип. 6: Проблеми лексичної семантики та семантики тексту. Київ. 1998. С. 120-128.
15. Віноградов В. С. Загальні лексичні питання. М. 2004. С. 24–115.
16. Герд А.С. Мова науки і техніки як об'єкт лінгвістичного дослідження. М. 1986. 134 с.
17. Гуревич С. М. Нариси про репортаж. М. 1981. 78 с.
18. Д'яков А.С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: Видавничий дім «КМ Academia», 2000. 116 с.
19. Жмаєва, Н. С., Юхимець, С. До питання визначення критеріїв оцінювання адекватності перекладу. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки: зб. наук. праць. 2019. С. 104-119.

20. Ємець О. В. Стилiстичнi засоби створення парадоксу у гумористичних текстах / О. В. Ємець // Вiсник Житомирського державного унiверситету iм. Iвана Франка. Житомир. 2010. № 51. С. 35–38.

21. Єфiмов Л. П., Ясiнецька О. А. Стилiстика англiйської мови i дискурсивний аналіз. Учбово-методичний посiбник. Вiнниця: Нова Книга, 2004. 240 с.

22. Казакова Т. А. Практичнi основи перекладу. М. 2000. 320 с.

23. Кагановська О. М. Проблема iмплiцитно-експліцитних зв'язків у свiтлі теорії мовної комунікації//Вiсник Харків, держ. ун-ту. Сер. романо-герман. філол. Харків: Константа, 1999. № 435. С. 39-46.

24. Карабан В.І. Переклад англiйської наукової i технiчної лiтератури. Граматичнi труднощi, лексичнi, термiнологiчнi та жанрово-стилiстичнi проблеми. Вiнниця, 2004. 560 с.

25. Кiм М.М. Репортаж як жанр публіцистики. – Київ: Політична думка, 1997. 300 с.

26. Коваленко А. Я.: Загальний курс науково-технiчного перекладу: Учбовий посiбник. 2001. 290 с.

27. Комісаров В.Н. Слово про переклад. М., 1973. 427 с.

28. Комісаров В.Н. Сучасне перекладознавство. М. 2011. 408 с.

29. Коновалова О. В. Основи журналістики. М. 2005. 115 с.

30. Корчагіна Е. Ю. Просодична організація жанрів телебачення. М.1981. 63 с.

31. Кройчик Л.Е. Система журналістських жанрів. М., 2005. 272 с.

32. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / Валерія Андріївна Кухаренко. – Вiнниця: Нова Книга, 2004. 272 с.

33. Левченко Л. О. Психологічнi особливості діяльності засобів масової інформації. Людина i політика. 2001. №2. С. 103-108.

34. Ленець К. В. Лексичні зміни та їх відображення у мові сучасної преси // Мовознавство. 1988. № 6. С. 41-47.

35. Лісневська А.І. Мистецтво телевізійного репортажу : навч.-метод. посіб. для студ. з напрямку підготовки «Кіно-, телемистецтво» та «Тележурналістика» / А. Лісневська, Т. Коженівська ; Держ. закл. Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Луганськ: Вид-во ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. 190 с.

36. Максимов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: навч. посіб. Київ. 2006. 157 с.

37. Мацько Л. І. Порівняння / Л. І. Мацько // Українська мова. Енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія, 2000. С. 469–470.

38. Михайленко В.А. Публіцистичний стиль як засіб впливу на реципієнта. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. №23. Ужгород. 2016. С. 114-116.

39. Методологія досліджень мас-медіа: робоча книга/за заг. ред. К. Г. Сіріньок-Долганьової. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 156 с.

40. Назар Р. М. Поняття жанру в сучасній лінгвістиці й основні підходи до аналізу / Р. М. Назар // Східнослов'янська філологія : збірник наукових праць. Випуск 15. Мовознавство. Горлівка : Видавництво ГДПШМ, 2008. С. 194-202.

41. Назаренко Н.А., Мисечко О.В. Особливості перекладу художніх текстів. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство), №13, 2019. С. 269-274.

42. Науменко А. М. Концептуальний переклад як поняття і як термін / А. М. Науменко // Наукові записки. Серія «Філологічні науки». Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. Кн. 3. С. 123-131.

43. Пімонова, Т. Г., Павлова, Т.М., Маркунін, О.Л. Навчальний посібник з письмового перекладу. М. 2014. 234 с.
44. Пилинський М. М. Взаємодія художнього і публіцистичного стилів української мови. Київ: Наук. думка, 1990. 216 с.
45. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української літературної мови. Київ, 1992. 263 с.
46. Попович А. С. Стилїстика української мови: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. 245 с.
47. Потебня О. О. Думка і мова. Київ: СІНТО, 1993. 191 с.
48. Практичний переклад з англійської мови: Навчальний посібник / В.Б. Крамар, Ю.П. Мельник, О.В. Ємець, Л.Д. Бурковська та ін. // За заг. ред. В.Б. Крамара. Хмельницький: ХНУ, 2007. 215 с.
49. Ретунська М.С., Непійвода Н. Ф., Корнєєв В. М. Лінгвістика впливу. К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. 148 с.
50. Русанівський В. М. Співвідношення функціональних і експресивних стилів мови. Київ : Наук. думка, 1976. 278 с.
51. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). Київ : Вид-во укр. фітосоціол. центру, 1999. 158 с.
52. Селігей П. О. Світло і тіні наукового стилю : монографія / П. О. Селігей. Київ : Києво-Могилян. акад., 2016. 627 с.
53. Скиба К.М., Долинський Є.В., Мацюк О.О., Бурковська Л.Д., Крамар В.Б., Ємець О.В. Теорія і практика перекладу: Навчальний посібник. Хмельницький, ХНУ. 2014. 222 с.
54. Тертичний О.О. Репортаж, його структура і семантика. М. 1978. 234с.

55. Чабаненко В. А. Основи мовної експресії / В. А. Чабаненко. Київ: Вища шк., 1984. 176 с.
56. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови: монографія / В. А. Чабаненко. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 351 с.
57. Шаповалова Г.А. Експресивні словосполучення як інструмент образного мислення журналіста / Г. Шаповалова // Урок Української. 2003. № 11 – 12. С. 21 – 25.
58. Шевченко Л. І. Взаємозв'язок мовних засобів експресії та стандарту / Л. І. Шевченко // Мовознавство. 1979. № 6. С. 80 – 84.
59. Шибасєва Л.В. Жанри в теорії і практиці журналістики. М. 2008. 43 с.
60. Штельмах, М. Л.. Жанрова Диференціяція Стилю Масової Інформації: Сучасна Аспектологія. Актуальні Проблеми Української Лінгвістики: Теорія І Практика, №12. Київ. 2005. С. 133–143.
61. Мова сучасної публіцистики: збірник статей / упор.. Г. Я. Солганик. М. 2005. 422 с.
62. Black E. Pragmatic Stylistics / E. Black. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. 166 p.
63. Candlin C. N. Preface. In C. Farch & G. Kasper (Eds.) Strategies in interlanguage communication / C. N. Candlin. London, England: Longman. 1983. 161 p.
64. Cruse A. Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics / A. Cruse. New York: Oxford University Press, 2000. 424 p.
65. George A. How not to become confused about linguistics // Reflections on Chomsky: (Essays prepared to honor Noam Chomsky on the occasion of his 60th birthday on December 7, 1988). Oxford; Cambridge, MA: Basil Blackwell, 1990. P. 92.

66. Miram G. Translation: A course of lectures on translation theory and practice for institutes and departments of international relations / G. Miram. Київ: Ніка-Центр, 2002. 238 с.

67. Nazar R.N. Report though the prism of information language genre of publicistic discourse // Collection of scientific works SWorld. (International scientific and practical Internet conference "Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education '2014". Base RISC) ssue 2. Volume 19. Ivanovo: Markova A.D., 2014. P. 76-81.

68. Nazar R.N. Characterization of reporting as a language genre // Linguistic studies CG. Sciences. The Kozhedub / Donetsk national University; Sciences. ed Anatoly Zagnitko. Donetsk: DonNU, 2009. Vol. 19. P. 209-213

69. Skrebnev Yu. M. Osnovy stilistiki angliyskogo yazyka [Fundamentals of English Stylistics] / Y. M. Skrebnev. M. : Astrel : AST, 2003. 221 p

70. Sperber D., Wilson D. Relevance: Communication and Cognition, Oxford: Blackwell, 1986. P. 56.

71. Tanenhaus M. K. Psycholinguistics: an overview // Language: Psychological and biological aspects. Cambridge [England]; New York: Cambridge University Press, 1988. P. 1–4.

72. Yemets A. Investigating Poeticalness of Prose / A. Yemets. Saarbrucken : LAP Lambert Academic Publishing, 2012. 69 p.

ПЕРЕЛІК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

73. Ганич І. Д. Словник лінгвістичних термінів / І. Д. Ганич, І. С. Олійник. Київ : Вища шк., 1985. 360 с.

74. Голянич М. І. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / М. І. Голянич, Р. І. Стефурак, І. О. Бабій; за ред. М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 272 с

75. Єрмоленко С. Я. Експресивність / С. Я. Єрмоленко // „Українська мова”. Енциклопедія. 3-є вид., зі зм. і доп. Київ : Вид-во „Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2007. С. 176 – 177.

76. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. Полтава : Довкілля К, 2011. 844 с.

77. Словник іншомовних слів М., 2004. 544 с.

78. Словник іншомовних слів/ Уклад.: С.М.Морозов, Л.М.Шкарапута. Київ, 2000. 678 с.

79. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / Ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

80. Bucks Battle for Dominance | Wild Monsoon

URL:https://www.youtube.com/watch?v=_ToLV6VmIUU&list=PLNxd9fYeqXeYhEH2jkX0r_MiKR_NFQbKh&index=3

81. Diving for Endangered Sea Turtles in Australia | Out There With Jack Randall

URL:<https://www.youtube.com/watch?v=4Y7RjP6y57o>

82. Eating healthy with liver disease

URL: https://www.youtube.com/watch?v=6_IIDYtvrF0&t=81s

83. Giant Pandas

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dqT-UIYlg1s>

84. Growing Corn, From Seed to Harvest

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WNUNq4QJ-CM>

85. Frill-Necked Lizard Escapes Python | Wild Monsoon

URL: https://www.youtube.com/watch?v=rLY2gNiOFzk&list=PLNxd9fYeqXeYhEH2jkX0r_MiKR_NFQbKh&index=4

86. Fur Seals Overcome Extinction On «Resurrection Island»

URL: https://www.youtube.com/watch?v=MTf-t81D0_E

87. Killing the Amazon: How the rainforest is faring under deforestation

URL: https://www.youtube.com/watch?v=pA5VGb_Izus&t=4s

88. Life without Water (Full Episode) | Wild Chile

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qeqhXvE5aPY&t=517s>

89. Male Polar Bear Fight Club

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QHaJdznIRBg>

90. Male Polar Bear Fight Club - Ep. 2 | Wildlife: The Big Freeze

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QHaJdznIRBg&t=204s>

91. Nautilus: older than Dinosaurs

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7EO7FdTlvbU>

92. Sea Turtles 101 | National Geographic

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5Rmv3nliwCs>

93. Sharks 101 | National Geographic

URL: https://www.youtube.com/watch?v=4HGNqFdaD34&list=PLivjPDlt6ApRQRMpnoVRnU986EgX2-I_r

94. The fantastic anatomy of spiders - all you have to know

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=JpuqwfKR66U>

95. The Life of a Baby Polar Bear - Ep. 4 | Wildlife: The Big Freeze

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9vgnXRypc4o>

96. The Second Deadliest Snake in Australia | Out There With Jack Randall

URL:<https://www.youtube.com/watch?v=2wtjQstgDhQ>

97. The Thorny Devil of Australia | Out There With Jack Randall

URL:https://www.youtube.com/watch?v=9CQ_ZJtqgxw

98. The Unsung Heroes of the Arctic - Ep. 3 | Wildlife: The Big Freeze

URL:https://www.youtube.com/watch?v=r2Ou58p_D7k

99. The Water Crisis | National Geographic

URL:https://www.youtube.com/watch?v=3VyfN30XzDM&list=RDCMUCpVm7bg6pXKo1Pr6k5kxG9A&start_radio=1&rv=3VyfN30XzDM&t=8

100. Wolves: What are they?

URL:<https://www.youtube.com/watch?v=YXMo5w9aMNs>

